

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Kayseri Kültür ve Turizm Derneği adına

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Av. Nevzat TÜRKTEK (Erciyes Dergisi Emektarı)

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Necmettin Erbakan Ü)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Erdoğan BOZ (Eskişehir Osmangazi Ü)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (S. Demirel Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Erciyes Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa SEVER (Gazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Kudret ALTUN (Erciyes Üniversitesi)

Dr. Ahmet KAYASANDIK (Abdullah Gül Üniversitesi)

Mehmet ÇAYIRDAĞ (Erciyes Üniversitesinden Emekli)

Yaşar ELDEN (Erciyes Üniversitesi)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8

38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

erciyesdergisi@mynet.com

alimgercel@mynet.com

YIL: 38 ★ SAYI: 454 ★ EKİM, 2015

İÇİNDEKİLER

SAYFA

<i>Deli Dumrul Hikâyesinin Rodop Varyantı Üzerine</i> Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.....	1
<i>Türkiye Ve Rusya Münasebetleri Üzerine</i> Prof. Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ.....	4
<i>Bir Ulu Kişi / Yunus Emre (Şiir)</i> Zübeyde GÖKBULUT.....	9
<i>Kıbrıs Barış Harekâtının 41.Yıldönümü Münasebetiyle</i> Prof. Dr. Mustafa KESKİN.....	10
<i>Öyle Bir Vatan ki (Şiir)</i> Şakir SUSUZ.....	12
<i>Farkına Varamadığımız İlim Adamı Prof. Dr. Celal KIRCA</i> Muhsin İlyas SUBAŞI.....	13
<i>Kocamış Kartal (Şiir)</i> Mesut İlçay YANIK.....	16
<i>Şehitler Ölmez</i> Harika UFUK.....	17
<i>Şenlik Diyarından Âşık İsmail Uzunakaya (Seyyati)</i> Erkan ÇELİK.....	18
<i>Kutlu Sevda (Şiir)</i> Mehmet NACAR.....	23
<i>Malazirt'ten Harput'a!</i> Bedrettin KELEŞTİMUR.....	23
<i>Kahramanmaraşlı Şairlere Merhaba</i> Abdülkadir GÜLER.....	25
<i>Yaşasın Cumhuriyet</i> Arzu KÖK.....	27
<i>Ters Köşeye Yatan Dindarlar</i> Hasan TULÜCEOĞLU.....	28
<i>Kendi Neşime (Şiir)</i> Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....	28
<i>Seyrânî ile İlgili Bazı Bilgiler ve Seyranî'nin</i> <i>Bilinmeyen Bir Şiiri</i> Doç. Dr. Faruk ÇOLAK.....	29
<i>Şehid Cenazesi mi Yoksa Naaş mı Denilmeli?</i> C. ÇALIŞKAN.....	31

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayısı: 10 TL

Yıllık abone bedeli: 90 TL

Resmî abone bedeli (Taahhütlü): 120 TL

Yurt dışı abone bedeli: 40 Euro – 50 Dolar

Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.

Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.

Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Âlim Gerçel, 116866

Baskı

Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.

Orta Sanayi Bölgesi, Gazibey Caddesi, Nu.: 15 (Anatamir Karşısı) KAYSERİ

Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54

www.gecityayinevi.com E-posta: gecitmatbaacilik@hotmail.com

Bu yıl Dede Korkut hikâyelerinin Dresden nüshasının Dresden Kral Kütüphanesi'nde H. O. Fleischer tarafından bulunuşunun, H. F. Von Diez tarafından bilim dünyasına tanıtılışının 200. yılı. Bu vesileyle Türkiyeli ve Azerbaycanlı ziyalılar (aydınlar) Bakü'de konuyla ilgili bir toplantı yaptılar. Daha sonra Dede Korkut'a ev sahipliği yaptığı düşünölen Bayburt ilinde yine çeşitli üniversitelerden akademisyenlerin katılımıyla bilimsel bir kengeş (toplantı) düzenlendi. Yine önümüzdeki sonbaharda Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü ve Hacettepe Üniversitesi tarafından uluslararası katılımlı bir toplantı tertip edileceğini sevinerek öğrenmiş bulunuyoruz.

Ayrıca, Dede Korkut kitabının bulunuşunun 200. yılı münasebetiyle başta Prof. Dr. Saim Sakaoglu olmak bazı meslektaşlarımız konunun öneme binaen *Akdeniz, Hitit, Ardahan, Necmettin Erbakan ve Osmaniye Korkut Ata Üniversitelerinde* konferans ve panellere katıldılar.

Elbette Fuad Köprülü'nün derslerinde Dede Korkut hikâyeleri için söylediği "Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut hikâyelerini diğer gözüne koysak Dede Korkut daha ağır basar." veciz cümle her şeyi özetlemektedir. Bu sebepten eserle ilgili daha çok programların yapılmasını, daha çok yazıların yazılmasını, toplumun çeşitli kesimlerine yönelik daha çok eserlerin basılmasını ve ulaştırılmasını arzu ederdik.

Bir giriş ve on iki hikâyeden oluşan Dede Korkut hikâyelerinden bazıları sözlü kaynaklarda yaşamaya devam etmektedir. Bunları çokluk durumuna göre sıralayacak olursak:

Kampüre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Hikâyesi: Hikâye Anadolu coğrafyasında *Bey Böyre, Bey Beyri, Bengiboz ile Bey Böyre, Beg Böğürek, Bal Böğrek, Bey Barı, Ak Kavak Kızı / Al Kavak Kızı* Hazar Denizi'nin doğusunda ise *Alpamış, Alıpmanaş, Alpamıska* vb. adlarla bilinmektedir. Hikâye, uzunluk bakımından olduğu kadar, Türk kültür

hayatının derinliklerini [beşik kertmesi, kalın (başlık parası), alp tipi evlilik, taş kesilme, problem çözücü Dede Korkut, ağabey (Deli Karçar)- kız kardeş (Banu Çiçek) ilişkisi, ölüm sembolü kanlı gömlek, görmeyen gözün tedavi edilmesi, kılıç altı etmek vb.] bünyesinde bulundurması yönüyle de çok önemlidir.

Bugüne kadar pek çok kaynakta değerlendirilen bu kültür değerleri son olarak Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora öğrencisi Mehmet Alptekin tarafından doktora tezi olarak yapılmakta olup çalışma bitme aşamasındadır (Alptekin 2015).

Basat'ın Tepegöz'ü Öldürdüğü Hikâye: Anadolu sahasında *Tepegöz, Tek Gözlü, Tek Göz* vb. adlarla bilinen hikâye Azerbaycan'da *Kellegöz, Hazar Denizi*'nin doğusunda ise daha çok *Yeke Köz* adıyla bilinmektedir.

Özgün metin -masal motiflerinin yanında- aslan tarafından emzirilme, sihirli yüzük, Tepegöz'ün hazinesinin saklandığı kümbet vb. destani özellikleriyle de dikkatlerden kaçmamaktadır. Ayrıca Basat'ın eğitimi meselesiyle bizzat Dede Korkut'un ilgilenmesi, eğitimcilerin üzerinde duracağı konulardandır.

Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikâyesi: Sözlü anlatılarda ilk iki hikâyeye göre daha az bilinmektedir. Konu Elginkan Vakfınca düzenlenen bir sempozyumda bütün detayı ile meslektaşımız Prof. Dr. Esmâ Şimşek tarafından ele alınmıştır (Şimşek 2015). Prof. Dr. Şimşek'in tespitinden hikâyenin bugüne kadar 12 varyantı (Antalya Varyantı, Ankara/Zile Varyantı, Tokat Varyantı, Bolvadin Varyantı, Üsküp Varyantı, Konya / Ağrı Varyantı, Azerbaycan Varyantı, Elazığ Varyantı, Mahmudum Türküsü Varyantı, Niksar / Tokat Varyantı, Silvan (Diyarbakır) Varyantı) tespit edilmiş olup bunlar Anadolu, Azerbaycan ve Balkanlardan yapılan derlemelerdir.

Metin, Pertev Naili Boratav ve Wolfram Eberhard tarafından hazırlanan *Typen Türkischer Volksmarchen* (TTV) (Viesbaden 1953)'de 113, Atti Aarne-Stitith Tompson ikilisinin imzasını taşıyan *The Types of the Foktale* (Helsinki 1964) adlı tip kataloğunda ise 899. numarada kayıtlıdır.

Emil Boev ve Hayriye Memova tarafından hazırlanan *Rodop Halk Masalları* (Sofya 1963) adlı eseri okurken *Azrail ile Avcı* adlı bir masalla karşılaştık. Ekte vereceğimiz metnin ilk bakışta Deli Dumrul ile ne ilişkisi olabilir diye pek de dikkate alınmaz. Oysa metin okunduğunda anlatının Deli Dumrul'un Rodoplarda derlenen bir sözlü varyantı olduğu çok kolay anlaşılabilir.

Kaynak kişi adını verdiğimiz anlatıcı bu metni ebeveynlerinden öğrenmiş olabilir. Bunun yanında anlatıcının Dede Korkut hikâyelerini okumuş olma ihtimali de yüksektir. Ama her iki şartta da metin artık anonimleşmiştir. Böylece metin destan olma özelliğini kaybetmiş ve masallaşmıştır. Anlatıcı, Azrail'in avlandığı mekânı Balkan olarak tanımlamaktadır. Bilindiği gibi Türkmenistanlı Karaca Oğlan da Hazar kıyılarındaki Balkan'da doğmuştur. Anlatıcının zihnine Balkan'ın yerleşmiş olması anlamlıdır. Prof. Dr. Bahaaddin Ögel *Türk Mitolojisi* (Ankara 1971) adlı eserinde Türklerin at sırtında Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru gelirken bazı yer adlarını da yanlarında getirdiklerinden söz eder ve Seyhun ile Ceyhun ırmaklarının Seyhan ve Ceyhan'a dönüştüğünü belirtir. Derslerimizde Prof. Ögel'in düşüncesini biz daha da zenginleştiririz. Manas'ın doğum yeri Kırgızistan'da Talaştır. Aynı yer Kayseri ilimizin merkez ilçelerinden biridir. Taşkent, Özbekistan'ın başkentidir. 1800 nüfuslu Taşkent ise Konya ilinin bir ilçesidir. Azerbaycan'ın kuzeyindeki Derbent ise Türkiye'de 50'ye yakın yere ad olarak verilmiştir. Karabağ'daki Hankendi, Elazığ'ın girişindeki bir beldenin adıdır. Örnekleri artırmamız mümkündür ama konumuz bu değildir. Bütün bu örnekleri verişimizin sebebi, metinde Baykan adının verilmesi, anlatıcının soy kütüğünün ortaya çıkmasıyla ilişki olabilme düşüncesindedir.

Metinde üzerinde durulması gereken ikinci konu av ve beygirdir. Her iki kavram da hikâyenin Türk kaynaklı olduğunun delilinden başka bir şey değildir. Çünkü Türklerin ilk törenlerinden biri sığır, evcilleştirdikleri ilk binit ise beygir (at) dir.

“Aretlik” (ahretlik) kavramı metindeki İslami unsurdur. Çünkü birbirini tanımayan iki kişinin “dünya ahret kardeşlik” sözüyle birbirlerine karşı güvenini kuvvetlendirmektedir.

Hikâyede “Aretlik”i bozan avcıdır. Çünkü o, arkadaşının sözünü tutmamış ve yasak olmasına karşılık beygire binmiştir; bunun sonucunda da yanındaki kişinin kimliğini öğrenme fırsatını bulmuştur. Yanındaki kişinin Azrail olduğunu anlayan avcı, ölümü ensesinde hissedince metinde anlatılmasa da âdeta “Ne zaman canımı alacaksın?” der, gibidir. Azrail tabii ki avcının ne zaman öleceğini bildiği için hiç tereddüt etmeden “evlendiğin akşam” demekten geri kalmaz. Avcı bu durumda evlenmek ile ölmek arasında bir tercih yapmalıdır. Klasik yapıda aradan koca bir 7 yıl geçince avcı, Azrail'in sözünü unutacağını zannetmesi; avcının İslam dinini bilmemesi olarak değerlendirilebilir. Oysa Allah'ın kelimasında; ölüm, ne bir nefes fazla ne de bir nefes az olup bu işle görevlendirilen ise hiç şüphesiz Azrail'dir.

Metnin son bölümünde Azrail'in isteği üzerine baba, anne ve yavukludan can isteme; baba ve annenin can vermemesine karşılık sevgilinin vermesi özgün Deli Dumrul hikâyesiyle benzerliğin en fazla olduğu kısımdır. Her ne kadar rakamlarda sapmalar varsa da can alıp can verilen figüranlar iki metinde de ortaktır.

Metnin sonundaki “Bunun için de çocuklar sevgililerini dünyada her şeyden ileri tutarlar.” cümlesi metnin masallaşması olarak izah edilebilir. Bilindiği gibi masaların sonunda kötüler cezalandırılırken, iyiler mükâfatlandırılmaktadır.

Özgün metinde karşılaştığımız manzum kısımların olmaması insan hafızasının şiiri unutması olarak düşünülmelidir. Ama anlatıcının kuru köprüyü ve ölüm hadisesini, Azrail'in kuş donunda

görünmesini, Deli Dumrul'un Azrail'i tanımaması ve ona meydan okumasını unutmaması gerekirdi. Anlatıcının metnin bu kısımlarını unutmamasının sebebi onun Allah'ın meleğine karşı saygısı olarak da düşünülebilir. Bunun yanında hikâyenin bu kısmını gerçekten unutmuş da olabilir.

Sonuç olarak bu küçük makalemizle 'Folklor'un masallar başlığı altında toplanan bir kitabında Deli Dumrul hikâyesinin sözlü metni 1963 yılında yayımlanmıştır. Başta Prof. Dr. Muharrem Ergin, Orhan Şaik Gökyay, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu gibi Dede Korkut araştırmacıları devrin şartları gereği bu metni görememişlerdir. Biz bu küçük makalemizle hem metni hem de küçük bir değerlendirmeyi okuyucularımızın hizmetine sunmaya çalıştık.

Bu yıl Dresden nüshasının bulunuşunun 200. yılı. Böylesine bir eserin önemini Fuad Köprülü yazımızın başında belirttiğimiz veciz bir cümle ile belirtmiştir. Üç beş vatanseverin dışında bilhassa yazılı ve görsel basının eserden öz etmemesi, âdeta bir gizli sansür uygulanması ise üzücü olduğu kadar da düşündürücüdür.

Temennimiz 78 milyonluk Türkiye'de resmî kurumların yanı sıra özel sektörün de bu konuyla ilgilenmesidir. Her şeyi resmî kurumlardan beklersek ve uzun bekleyişlerden sonra eseriniz yayımlanırsa ve karşılığında ortaklara 21 lira 08 kuruş ödenirse vay bu kültürün hâline...

AZRAİL İLE AVCI

Bir gün bir avcı Balkan'da avlanıyormuş. Avlanırken yanına bir insan gelmiş. O ise Azrail imiş.

Azrail ona:

"Aretlik olalım." demiş.

Aretlik olmuşlar. Bir iki gün beraber gezmişler. Ondan sonra aretliğine:

"Burada beygirin yanında dur, fakat beygire binme!" demiş. Çünkü beygire binerse Azrail'in insanların canını nasıl aldığını öğrenecekti. Azrail gittiğinde adam da beygire binmiş ve Azrail'in insanların canını nasıl aldığını görmüş. Azrail yanına gelip şöyle demiş:

"Aretlik ben senin canını tam evlendiğin akşam alacağım." Ayrılmışlar, avcı yedi sene durduktan sonra evlenmiş. Azrail'in unuttuğunu zannetmiş. Tam bu sırada Azrail gelmiş:

"Şimdi ne yapacağız aretlik? Git babandan elli yaş iste. Çünkü baban yüz sene yaşayacak." demiş.

Çocuk gitmiş babasından elli yaş istemiş fakat babası vermemiş. Avcı yine vermemiş.

"Git şimdi annenden iste." demiş.

O da vermemiş.

"Mademki öyle, git şimdi sevgilinden iste." demiş.

Sevgilisi ona:

"Hayatımın hepsini al." demiş.

Azrail onlara:

"Yüzer sene ömrünüz vardı. Yüz sene de ben veriyorum. İkişer yüz sene yaşayın." demiş.

Bunun için de çocuklar sevgililerini dünyada her şeyden ileri tutarlar.

KAYNAKLAR

- AARNE, Anti-Stith Thompson (1964), *The Types of the Folk-tale*, Helsinki.
- ALPTEKİN, Mehmet (2015), *Bamsı Beyrek Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Ankara: (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- BOEV, Emil-Hayriye Memova (1963), *Rodop Türk Halk Masalları*, Sofya.
- EBERHARD, Wolfram-Pertev Naili Boratav (1953), *Typen Türkischer Volksmarchen*, Viesbaden.
- ERGIN, Muharrem (1958), *Dede Korkut Kitabı I*, Ankara: TDK Yay.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (2007), *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul: Kabalıcı Yay.
- KAYA, Muharrem (2004), "Türk Halk Edebiyatında Deli Dumrul ve Dünya Kültüründeki Benzerleri", *Folklor/ Edebiyat*, X (XXXIV): 235-238.
- ÖGEL, Bahaeddin (1971), *Türk Mitolojisi*, Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim (1998), *Dede Korkut Kitabı / İncelemeler – Derlemeler – Aktarmalar I / II*, Konya: Selçuk Ü Yay.
- ŞİMŞEK, Esmâ (2015), "Silvan (Diyarbakır)'da Anlatılan Deli Dumrul Hikâyesi Üzerine Bir İnceleme" (Elginkan Vakfı tarafından düzenlenen 2. Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı 'Gelenekten Geleceğe Türk Edebiyatı', 15-17 Nisan 2015'e sunulmuş olup henüz bildiri yayımlanmamıştır)

Aşağı yukarı bin yıllık Türk-Rus münasebetlerine şöyle bir baktığımızda, iki milletin daima birbirleriyle kavga içerisinde olduklarını görürüz. Dolayısıyla pek de dostane gözükmeyen bu ilişkiler süresince her iki taraf kendilerine gelebilecek tehlikelere karşı daima hazırlıklı olmaya çalışmıştır. Bu tarihî mücadelenin ilk beş yüz yılı Türklerin zaferleriyle geçerken, son beş yüz yılının da Rusların üstünlüğüyle neticelendiğini biliyoruz. Ancak burada şunu da belirtmekte fayda vardır: Türkler hiçbir vakit Rusların zayıf olduğu anda onların bu durumundan faydalanarak tek taraflı harp ilan etmediler. Buna karşılık Ruslar, bütün tarihleri boyunca daima Türklerin içine düştükleri sıkıntılardan faydalanarak ve başka devletlerin kışkırtmalarıyla Türklere savaş açmışlardır.

Ruslar bilhassa 19. asrın sonları ile 20. yüzyılın başlarında Türk milletine karşı düşmanlık siyasetlerini o kadar aşırıya götürmüşlerdir ki sanki Türk milletine yaşama alanı bırakmama gibi bir tutum içerisine girmişlerdir. Tabii bu sırada Petro ve Katearina benzeri başarılı idarecilerin Rus çarlığı üzerindeki tesirlerini de göz ardı etmemek lazımdır.

Dünyanın en eski milletlerinden biri olan Türklerin tarihine şöyle bir göz attığımızda en yoğun ilişkilerde bulunduğu toplumlardan birinin de yine Ruslar olduğu ortadadır. Onlar, Moskova knezliğinin etrafında birleşip, devletleşme sürecine girdikleri günden itibaren Türklerin aleyhine büyüme çalıştılar. İşte Rusların bu yayılmacı politikası ne Avrupa'da ne de Asya'da Türklerden çok kimseye zarar vermedi. Bilindiği gibi Moskovadan Sibiryaya kadar uzanan Altun Orda Devleti, Kafkasya, Azerbaycan ve Türkistan'da kurulan diğer Türk hanlıkları her ne kadar kendi iç çekişmelerinin tesiriyle bir çöküş dönemine girdilerse de görünürde onlara son darbe Ruslar tarafından vuruldu. Elbette Kazan Hanlığının yıkılması da bunda önemli bir faktördür. Çünkü artık kuzeyde Rus çarlığının önünde durabilecek bir güç kalma-

dı. Osmanlı Devleti de henüz tehlikenin farkında değildi. Neticede bu yayılmacı Rus politikası ile Türklerin mücadelesi 19. yüzyılın bitimine doğru Rusların muzafferiyetiyle sona erdi.

Aslında Rusların, Osmanlı Türkiye'sine karşı bir tehdit unsuru olması 16. asırdan önceyse de Osmanlı devlet adamları Rusya'nın hem Osmanlı hem de Asya Türkleri için tehlikeli hâle geldiğini ancak 16. asrın ortalarından sonra anladılar. Böylece Türkler, 1569 tarihinde Ruslara karşı Astarhan seferini açtılsa da bu teşebbüs çeşitli sebepler yüzünden başarısızlığa uğradı. Sonuçta Rusya'nın Astarhan'ı ele geçirerek Hazar sahillerine yerleşmesi de kuvvet dengesinin Rusya'nın lehine dönmesine neden oldu.

Yukarıda da belirtildiği üzere bu sırada Rusya'nın başına geçen devlet adamlarının büyük idealler peşinde olmaları da politikalarının başarıya ulaşmasında inkâr edilemez birer faktördür. Özellikle I. Petro zamanında başlayan ıslahat hareketleri müspet neticelenmiş, 1736-1739 Türk-Rus harbini takiben neredeyse bütün çarpışmalarda Ruslar, galip gelmiştir. Osmanlı Türkiye'si 1569-1918 yılları arasında, arada küçük çarpışmalar sayılmazsa Ruslarla tam on iki büyük savaş yaptı. Onlarla karşı karşıya geldikleri her vuruşma esnasında Türkiye'de bir buhranın yaşanması bir yana, bu harplerin her biri Türklerin ölüm kalım mücadelesi oldu.

Bununla birlikte 18. yüzyıla geldiğimizde Osmanlı Devleti ve Türklerin yok olması için elerinden gelen her şeyi yapan Avrupa siyasetinde bir değişiklik göze çarpıyor. Avrupa devletleri Türkiye'nin ortadan kalkması ile Rusya'nın Asya ve Orta Doğu'ya doğru tehlikeli bir şekilde yayılacağını anlayarak, Rus ilerlemesinin önüne geçmek gerektiğine karar vermişlerdir. Bu sebeple 1768-1774 Türk-Rus savaşının ardından Türkiye'yi ne öldürmeye ne de ondurmaya izin vermeden yavaşlatmak için anlaştılar. Böylece Türkiye 1774'ten

sonra Avrupa kuvvetler dengesi içine girdi. Ama maalesef Türkiye bu denge politikalarının uygulandığı müddet zarfında, hiçbir durumda inisiyatif kullanamadı.

Günümüzde Türkiye'nin yer aldığı coğrafi ve stratejik bölge çevremizde ve dünyada bulunan Türkiye'nin dostu ve düşmanı pek çok ülkeyi yakından ilgilendirmektedir. Dünyada etkin bir rol üstlenmeye çalışan güçlü ülkeler bu coğrafyada elerinden gelen her şeyi yapıyorlar. İşte, I. Dünya Harbinin ertesinde Türkiye'yi savaşıarak ele geçirip, bu yolla güneye inemeyeceğini anlayan Rusya, bu kez birtakım gizli yollara başvurarak, Türkiye'den sağladığı sempazitan komünistler vasıtasıyla Türkiye üzerinde tesirli olmak istedi. Bu yüzden Cumhuriyet'ten hemen sonra 1924'te, gizlice kurulan Komünist Partiye 1925 senesinde bir darbe indirildi. Fakat 1926 yılı Cumhuriyet Bayramı sebebiyle çıkarılan aftan, komünistler de yararlanıp salıverilince Rusların bunlarla tekrar irtibata geçtiğini görüyoruz.

Türk milleti için komünizmi büyük bir tehlike sayan Mustafa Kemal'in başta olduğu yıllarda taviz verilmemiş ve 1927'de komünistler bir kez daha devletin kontrolüne alınmışlardır. Bundan dolayı 1932 yılından itibaren Rusya, Türkiye üzerindeki politikalarında bir strateji değişikliğine gitti. Bu yüzden Marksist-Leninist görüşlerin sol kesim arasında tartışabileceği yeni ortamların yaratılmasına gayret gösterildi. 1937'de Harp Okuluna girmeyi denedilerse de 1938'de meydana gelen olaylar neticesinde Rusya'nın bu gizli emelleri bir kez daha engellendi. Bu sırada Atatürk'ün ölmesini fırsat bilen Bolşevik Rusya, 1939 senesinden itibaren komünizmi ve komünist gençleri yüksek okullara sokmaya çalıştı. Gerçekten de Türk Devletinin çok önemli yerlerine sızmayı başarmışlardı ki Türk milletine yönelik bütün tehlikeleri önceden sezen Türkçüler, Nihal Atsız'ın önderliğinde yaklaşmakta olan üstü örtülü komünist Rusya tehdidini Türk milletine gösterdiler. Neticede herkesin bildiği gibi, sonradan kime ve neye hizmet ettikleri ortaya çıkan meşhur 68 kuşağının faaliyetleri, 1971 ve

1980 hareketleri gerçekleşmiş oldu.

Bugün Avrupa, Orta Doğu ve Afrika kıtasında arapsaçına dönmüş bir kargaşa mevcuttur. Eski Sovyet tehlikesi kalkmış gözüklüp, hatta bir zamanların Warszawa (Varşova) Paktı ülkeleriyle diğer Batılılar arasında çeşitli münasebetler kurulurken, Avrupa'da II. Dünya Savaşından bu yana en kanlı çarpışmalar yaşandı. Balkanlar ve Kafkasya'da Müslüman kıyımı ile Kırım meselesi yüzünden, Türkiye ve Rusya açıkça belli etmeseler de birbirlerini kollamaktadırlar. Bu noktada Rusya genelde Hıristiyan ve Slav kökenli topluluklara destek verirken, Türkiye de Avrupa ve Kafkasya'daki Müslüman devletler ile Türk azınlıklara yardım etmeyi kendine millî ve tarihî bir görev saymaktadır.

Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra girdiği krizleri bir bir atlatmasını bildi. Bununla beraber eski Sovyetler Birliğinin bir parçası olan bu ülkenin bütün dünyaya barış gülleri uzatırken, gülün dikenleriyle de pek çok halkın canını yaktığını biliyoruz. Avrupa ve Asya'daki etnik çatışmalara karışma eğilimi gösteren Rusya sahip olduğu askerî gücü hem çevresi hem de bütün dünya için tehdit unsuru olarak kullanabileceğinin işaretlerini de veriyor. Rusya Federasyonunun başında bulunan siyasetçilerin açıklamaları ve hareketleri bunu ortaya koymaktadır. Rusya'nın evvelce Moldova, Gürcistan ve Tacikistan'daki müdahaleci tutumu, Kırım'ı ilhaki, Kafkasya'da AKKA (Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Andlaşması) ile sınırlanan askerî varlığını artırma yolundaki girişimleri, yayılmacı politikasının bir göstergesidir. Mesela Moldovya Cumhuriyeti bağımsızlık ilan ederken, Moldova'da bulunan Ruslar da istiklal hareketine girdiler ve Rusya'dan destek aldılar. Aynı şey Kök Oğuzlar için de geçerlidir. Türkiye'nin kardeş Kök Oğuzlara yardım elini uzatması, en azından kendilerini manevi bakımdan güçlü hissetmeleri Rusları kızdırmaktadır. Ayrıca Rusya, Bosna savaşı sırasında Sırlara, İngiliz gizli servisinin bildirdiğine göre 250 milyon sterlin tutarında tank ve uçaksavar verdi. Sovyetler Birliği anayasasıyla Ukrayna'ya bağlı Kırım özerk bölgesini birkaç gün içerisinde işgal

ettiğini de unutmamak gerekir. Akdeniz'e inmede Türkiye'yi kendisine bir engel gören Rusya'nın Kafkaslara askerî açıdan güya Amerika ve Türkiye'den gelebilecek saldırılara engel olma bahanesiyle uzak menzilli füzeler yağması ister istemez Türkiye-Rusya ilişkilerini ileride tehlikeye sokacaktır.

Sovyetler Birliği dağıldığında Rus askerî gücünün kontrolden çıkması, komutanların Moskova ile irtibatı kesip, kendi başlarına hareketleri ve ellerinde bulunan birtakım nükleer ve konvansiyonel silahları fütursuzca kullanabilmeleri ya da terörist gruplara satma ihtimalleri doğunca birçok ülke endişeye düşmüştü. İstikrarsız bir Rusya bu açıdan da Türkiye'yi tehdit etmekteydi. Mesela votkayı fazla içen herhangi bir Rus donanma komutanının Karadeniz kıyılarını topa tutması veya Kafkasya'da yerleştirilmiş füzelerin bir anlık kızgınlık sırasında ateşlenmesi durumu söz konusuydu. Bereket bunların hiçbirisi olmadı.

Boris Yeltsin'in ardından bütün Rusya'da tek otorite hâline gelen V. Putin iktidara geçince, emellerini eski komünist liderler gibi çok sert açıklasa da o istemeden Rusya Federasyonunda hiçbir şeyin olmayacağını gören Batılı ülkeler biraz daha rahatladı.

Bilindiği gibi Türkistan'ın işgalinden sonra Rusya'nın Afganistan üzerinden Hindistan'daki İngiliz emperyalizmini tehdit eder hâle gelmesi, 1978'de Afganistan'ı işgaliyle, Orta Doğu petrollerine yaklaşması Batı dünyasını harekete geçirmişti. İki kutup arasında artan soğuk savaş mücadelesini, ABD güçlü bir şekilde bitirdi. Başkan Gorbaçov'un 1985 yılında iş başına gelmesiyle sıklaşan görüşmeler, 9 Kasım 1989 tarihinde Berlin duvarının yıkılmasıyla, yeni bir devri açmış, bu suretle Yalta dönemi sona ermişti. Bu sırada dünyanın tek süper gücü olarak kaldı sanılan ABD'ye, bazı Avrupa ülkelerinin Körfez savaşında sırt çevirmesi Amerika'nın bölgede hâlâ birtakım müttefiklere ihtiyacı olduğunu gösterdi. Burada ABD için Türkiye'nin önemi artmakla beraber, onun Orta Doğu'da bir Kürt devleti temellerini atması, Türkiye'de her kesimden milliyetçilerin

Amerika karşıtlığına neden oldu. Ama Avrupa'da, Almanya'nın kendi liderliğinde bir güç oluşturmaması, Rusya'ya ise yapısı itibarıyla güven duyulmaması, ABD'yi Rusya'ya karşı Türkiye'yi desteklemeye zorlamış ve buna bağlı olarak da 2002 yılından itibaren kendisiyle iş birliğindeki bir iktidarı iş başında tutmayı başarmıştır. Fakat Türkiye'deki siyasetçiler de Amerika'nın menfaatiyle ters düştükleri anda yarı yolda bırakılacaklarını çok iyi bilmektedirler. Bu hâl bir yana Türkiye'nin hem iç hem de dış politikada ABD'ye bel bağlamasını milliyetçi kesim son derece sakıncalı bulmaktadır.

Son olarak Sovyetler Birliğini meydana getiren ve 1922 anayasasını ilk imzalayan Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya bundan 70 yıl sonra, 8 Aralık 1992'de Minsk'te Bağımsız Devletler Topluluğunu kurduklarında SSCB'nin varlığını sona erdirmişler gibi gözükseler de merkezde Slavların yer aldığı bir birliği de oluşturdukları ortada idi. Durumun henüz açıklığa kavuşmaması veya yalnızlık sendromu sebebiyle belki de Türk cumhuriyetleri Minsk'teki toplantıdan iki hafta sonra Almatı'da, hem kendi cumhuriyetlerinin bağımsızlığını hem de BDT'ye girdiklerini ilan ettiler. Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan bu oluşumda yer alırken, iki Kafkas ülkesi Azerbaycan ile Gürcistan BDT'ye üye olmayacaklarını açıkladılar. Moskova'dan kesinlikle ayrılmayı ve hür bir hayat sürmeyi arzulayan Azerbaycan ile Gürcistan, Amerika'nın da içinde bulunduğu çeşitli manevralarla saldırılara maruz kaldılar. Azerbaycan'a yönelik Ermeni taarruzlarıyla, Gürcistan'da çıkan iç savaş bu ülkeleri cezalandırmak için uygulanan bir plandı. Çaresizliğe düşen Azerbaycan ve Gürcistan, Rusya'nın isteklerini kabul etmek zorunda kaldı. Rusya böylece kendilerinden ayrılan eski sömürgelerindeki ihtilafları körükleyerek diğerlerine de gözdağı vermiş oldu. Ayrıca Türkiye'nin Kafkasya'daki Türk ve Müslüman ülkelere yardım etmesini de engelleyen Rusya, burada Türkiye'nin saygınlığı ve etkisinin azalmasında da bir anlamda başarılı oldu. Nitekim Elçi Bey'in iktidardan indirilmesi, Dudayev'in ortadan kaldırılması bunun

delilidir. Böylece Rusya, bölge ülkelerine çok güvendiğiniz Türkiye dostlarına yardım elini uzatmadı ve onların iktidarda kalmasını sağlayamadı mesajını da verdi. Bundan sonra Türkiye'nin Türk dünyasındaki tesiri yavaş yavaş azaldı.

Buna rağmen ortak bir noktaları bulunmayan ve pamuk ipliğiyle birbirlerine bağlı BDT'nin yakın bir gelecekte dağılması kaçınılmaz gözüküyor. İnisiyatifi elden bırakmayan Rusya Federasyonu Shangay iş birliği teşkilatına girip, Avrasya Ülkeleri Birliğinin de temelini atmaktan geri durmadı. Çünkü BDT cumhuriyetleri Rusya Federasyonu karşısında rüştünü ispatladıktan ve çıkar çatışmaları patlak verdikten sonra bir arada duracak gibi değiller. Nitekim 2014'te Kırım yüzünden Ukrayna ile Rusya'nın savaşıma noktasına gelmeleri bunu gösterdi. Türkiye bu ihtimalleri dikkate alarak ilişkilerinde sadece Rusya Federasyonu ile değil, diğer Türk ve Müslüman topluluklarla da sıkı iş birliği hâlinde olması gerekirken, maalesef bir vurdumduymazlık içindedir. Hatta son 15-20 yıldır dillendirilmesine rağmen TDT'nin (Türk Devletleri Topluluğu) kurulması ikazlarına da kulaklarını tıkamıştır. Bu arada Türk Keneşi'nin uyduruk bir teşebbüs olduğunu da belirtmek isteriz.

Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün kuruluşta belirlediği ilkeler çerçevesinde şekillenen akılcı, laik ve gelişmeci siyasetlere sahip bir ülkedir. Fakat Türkiye'nin ilerlemesini istemeyen güçler, Türkiye'yi bir kaos içerisinde bırakmak ve kendi iç problemlerinden, dış dünyayı göremeyecek hâlde sokmak gayesiyle Türkiye ile ebediyen uğraşacaklardır. Nitekim Rusya'nın PKK hareketi ve Ermeni taleplerini desteklemesi bir kenara, gelecekte ümetçi ve Alevi hareketleri de körüklemesi kaçınılmazdır. İstikrarlı bir Türkiye'yi kendisine rakip gören Rusya'nın, daima Türkiye'deki ayrılıkçı faaliyetlerin yanında olması gayet normaldir. Hatta Türkiye'nin dışında, Türklerin yoğun olduğu bölgelerde Türkçü politikalar yürüten kurum ve kuruluşlarla da mücadele ettiğini hepimiz biliyoruz. Geçmişte Azerbaycan'daki Türkçü Elçi Bey yönetiminin kurtulan Rusya'nın, Yunanistan'la iş birli-

ğine girerek, Türkiye'yi her konuda kısıp almaya çalıştığı aşikârdır. Buna bağlı olarak 1993'te Boris Yeltsin'in Atina'ya yaptığı ziyaret iki ülke ilişkilerinde dönüm noktası olmuştu. Uzmanlar, Rusya ile Yunanistan arasında imzalanan askeri iş birliği andlaşmasının Türkiye'ye karşı olduğunu duyurmuşlardı. Ayrıca bu sıradaki Rus-Yunan ortak bildirisinde hedef alınan ülke yine Türkiye idi. Bundan başka Yunanistan aracılığıyla Rusya'nın Kıbrıs Rum kesimine gönderdiği füzeler de Türkiye'nin elini kolunu bağlamaktan başka bir şey değildi.

Bugün her ne kadar Türk Cumhuriyetleriyle Türkiye'nin arasında bir gönül bağı var ise de mesele iş yapmaya geldiğinde, maalesef sonuç alınmıyor. Türkiye şansını ne yazık ki başta bulunan beceriksiz politikacılar yüzünden yitirmiş vaziyettedir. 1997'de Kırgızistan devlet başkanının Ermenistan'ı ziyaretinde bir soy kırımdan bahsederek, anıta çelenk koyuşu ibret vericidir. Bu durum söz konusu olduğu müddetçe ne doğal gaz ne de petrol boru hatlarında inisiyatif kullanılabilir ve Rusya engeli aşılabılır. Diğer Türk cumhuriyetlerini Türkiye ile birlikte yürütmek için, her bakımdan Türkiye'nin güvenilir ve güçlü olması gerekir.

Türkiye-Rusya ilişkilerinin siyasi ve askerî aygından başka bir de işin ekonomik boyutuna göz atmakta yarar vardır.

Rusya'nın demokratikleşme yolunda atmış olduğu adımlar gereği, Batı'ya da açılması, halkı Batı türü tüketime yönlendirmede gecikmedi. Sovyetlerin dağılmasından sonra Türkiye bu fırsatı değerlendirerek Rusya'ya pek çok tüketim maddesi ihraç etmeye başladı. Türkiye menşeli alışveriş merkezlerinin açılmasını da göz ardı edemeyiz. Daha BDT kurulmadan evvel Türkiye ve Rusya arasında ekonomik iş birliği başlamıştı. Mesela 1991 yılında tarım reformu ve kırsal kalkınma alanında iş birliği bunların başında gelmektedir. Türkiye, Rusya ve diğer bölge ülkeleri arasındaki en önemli ekonomik gelişme ise Karadeniz ekonomik iş birliğinin (KEİ) kurulmasıydı. 1980'li yılların sonunda Doğu Avrupa'da serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşması ve demokrasiye geçiş sürecinin

yarattığı ortamda Türkiye'nin öncülüğünü yaptığı KEİ fikri ortaya çıktı ve bununla ilgili ilk temaslar 1990'da gerçekleşti. KEİ'nin birinci toplantısı 19-21 Aralık 1990'da Ankara'da, ikincisi 12-13 Mart 1991 tarihlerinde Bükreş'te, üçüncüsü 23-24 Nisan 1991'de Sofya'da ve nihayet 11-12 Temmuz 1991'de Moskova'da yapıldı. Daha sonra KEİ dışişleri bakanları İstanbul'da bir araya gelmiş ve 25 Haziran 1992'de KEİ deklarasyonu, İstanbul'da toplanan zirvede Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Türkiye'nin devlet ve hükümet başkanlarınca imzalanmıştı. Türk-Rus münasebetleri açısından önemli bir gelişme, KEİ çerçevesinde 1993'te iletişim alanında uygulamaya geçmiş bulunan KA-FOS (Türkiye-Bulgaristan-Romanya ve Moldova arasındaki deniz altı fiber optik sistemi) ve ITUR (İtalya-Türkiye-Ukrayna ve Rusya Federasyonu fiber optik sistemi) gibi projeler ele alınıp, bölge ülkeleri arasında ticaret artırılacak dendiye de bugün KEİ'nin hiçbir işlerliği kalmamıştır. Çünkü Türkiye, AB, Afrika ve Araplarla yakın olmayı seçmiştir ki böylece bir çuval incir mahvedildi.

Günümüz itibarıyla Türkiye'nin en çok yatırım ve ticaret yaptığı ülkelerden biri olan Rusya ile hâlâ devam eden bavul ticaretini de unutmamak gerekir. Ancak bavul ticaretinin ekonomik girdileri yanında, birtakım ahlaki sıkıntılarının olduğunu da hepimiz biliyoruz.

Bugün Rusya Federasyonunun içerisinde bulunan pek çok Türk ve Müslüman topluluk da Türkiye ile yakınlaşmayı ve ilişkilerde bulunmayı istemektedir. Türk firmaları Moskova ve Rusya'nın Müslüman olmayan pek çok yerinde hastaneler, oteller ve hizmet binaları inşa ettikleri gibi, Türk bölgelerinde de hızlı bir şekilde müteahhitlik hizmetleri verilmektedir.

Fakat bu aşamada bazı problemler de doğdu ve doğmaktadır. Yetmiş yıla yakın bir zamandır, planlı iktisat politikalarıyla yönetilen bir ülkenin birden bire liberal bir ekonomiye geçip, hür teşebbüs ruhunun henüz yerleşmemesi bu sorunların başında

geldi. Tabii ki bu durum Türk yatırımcıları endişeye sevk ettiği gibi, zaten yeterince büyük sermayesi bulunmayan ve arkasında devlet desteğinden yoksun orta ölçekli sanayi yatırımcı ve tüccarlarının pek çoğu Rusya Federasyonunda yaptığı işlerden zarar ettiler. Ayrıca Türk Cumhuriyetleri ve Rusya Federasyonuna bağlı özerk bölgelerdeki alt yapı, bilhassa ulaştırma ve haberleşme açısından yetersiz durumdaydı. Bu sistem Sovyetler Birliğinin iç düzenine göre organize edildiğinden, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik olarak münasebette bulunmak istediği bölgelerin dış dünya ile ilişkileri sınırlı ve Moskova'ya bağlı kalmaktadır. Bundan dolayı Türkiye, Rusya faktörünü hiçbir zaman göz ardı edemez ve mümkün merteye Rusya ile siyasi münasebetlerinde iyi olmak zorundadır.

Türkiye ve Rusya bugün petrol ve doğalgaz boru hatları konusunda da hem siyasi hem ekonomik olarak bir mücadele hâindedir. Türk Cumhuriyetlerinin petrol ve doğalgaz ürünlerini Rus ipoteği olmadan Türkiye üzerinden pazarlayabilmeleri hem onların bağımsızlıklarının ve kalkınmalarının güvencesi, hem de boru hatlarıyla petrol ve doğalgazın Türkiye'ye akıtılması, Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerine satacağı malların karşılığıdır. Ayrıca Türkmenistan doğalgazının Türkiye'ye nakli gerçekleşseydi, Rusya gazına da aşırı bağımlılık azalacaktı. Soyuz Gaz ile Botaş arasında bir anlaşma yapılmasına rağmen, herhangi bir kriz anında Rusya'nın bu doğalgazı kesmeyeceği garantisini hiç kimse veremiyor. Türkmenistan doğalgazının boru hatlarıyla Türkiye'ye, Türkiye'den de Avrupa'ya iletilmesi hususunda daha önceki yıllarda anlaşmalar yapılmış idi. Bunlardan biri 1992'de imzalanmış ve otuz yıl süreyle Türkmenistan doğalgazının Türkiye'ye gönderilmesine karar verilmişti. Bu proje için belirlenen geçiş hattı Türkmenistan-İran-Avusturya (Viyana) olacak idi. Yaklaşık 5000 km uzunluğundaki Türkmenistan-Türkiye-Avrupa doğalgaz güzergâhı ile Azerbaycan'a 5 milyar, Türkiye'ye 15 milyar ve Avrupa'ya 20 milyar metre-küp olmak üzere 40 milyar metre-küp doğalgaz taşınacaktı. Ama rahmetli Saparmurat Türkmenbaşı,

adeta Türk enerji bakanının yüzüne tükürürcesine Türkmen doğalgazının iki katı fiyatına, Rusya'dan alındığını söylemesini hepimiz hatırlıyoruz. Elbette bu yüzden Türkmenler de doğalgazlarını İran yoluyla Basra Körfezine ve Pakistan aracılığıyla Hint Okyanusuna indirmeyi planladılar.

Türkiye petrol ithal eden bir ülke ve tüketiminin % 82'si yabancı menşelidir. TPAO 1.12.1992'de Kazakistan Türk Cumhuriyeti ile imzalanan anlaşma uyarınca 4.2.1993 tarihinde Kazak tarafıyla Kazak-Türk Munay LTD şirketini kurdu ve bu şirketin % 40'lık kısmı TPAO'na ait idi. TPAO ayrıca Azerbaycan devlet petrol şirketi (SOCAR) ile 12 Ocak 1993'te imzalanan bir protokolle araştırma yapmak için ortak şirket tesisine karar vermiş ve 4 Haziran 1993'te oluşturulan konsorsiyumda Türkiye'ye % 2,5'luk bir pay ayrılmıştı. Yine BOTAŞ ve uluslararası petrol şirketleriyle yapılan toplantılarda bu petrolün milletlerarası pazarlara ulaştırılmasında Baku-Ceyhan güzergahı seçilmiş ve çerçeve anlaşması 9 Mart 1993'te Ankara'da imzalanmıştı. Fakat Elçibey'in iktidarda olmaması, başka siyasi hadiseler, Baku-Ceyhan hattının gündeme gelmesiyle, Rusya'nın devreye girmesi, bu projeyi sürüncemede bıraktıysa da neticede Baku-Tiflis-Ceyhan projesinin fiiliyata geçmesi, her şeye rağmen sevindirici oldu.

Bütün bunlardan sonra özetle şunları söyleyebiliriz: Sovyetler Birliği dağılmasına rağmen, Rusya Federasyonu hâlâ bağımsız Türk Cumhuriyetlerini kendi nüfuz alanında görmekte ve bu etki sahasından da her ne surette olursa olsun çıkmalarını istemiyor. Eskisi gibi, Rusya bölgede kendisine en ciddi rakip olarak Türkiye'yi bilmekte ve özellikle Türk Cumhuriyetlerinin ve muhtar toplulukların Türkiye'ye yakınlaşmaması için elinden geleni yapmaktadır. Rusya bu konuda gerçekten işi sıkı tutmakta ve Türkiye'ye karşı şimdilik Kürt, Kıbrıs Rum kesimi ve Yunanistan kozunu oynamaktadır. Türkiye buna karşılık geçmişte olduğu üzere, kendi sınırları dışındaki Türk dünyasına karşı fazla ilgi göstermiyor. Türkiye'deki hükümetlerin son yıllardaki tercihi, hiçbir stratejik ve ekonomik menfaati olmadığı hâlde, sırf dinî ve mezhebî kaygılarla Arabinistan ve Afrika ile ilgilenmesi bize göre bir hatadır.

BİR ULU KİŞİ / YUNUS EMRE

Yüreğinden sevgi sağdı toprağa
Yollar yola döndü onun yüzünden
Bülbül ayrı güldü güle, yaprağa
Dallar dala döndü onun yüzünden

Alıç ağacında buldu, iksiri
Sabırla arıttı nefreti, kiri
Gönüller sultanı, sevginin pîri
Güller güle döndü onun yüzünden

Dürüstlükte öncü, asildi huyu
Sanki dağ başında bir göze suyu
Örnek aldı cihan asırlar boyu
Kullar kula döndü onun yüzünden

Bir hırka, bir âsa gezer salını
Mecnuna benzetir gören hâlini
Bu minvalde bulmuş ballar balını
Hallar hâle döndü onun yüzünden

Yaradan aşkını getirdi dile
Taptuk'un kapısı olmadı çile
Ömründe bir gün yok geçen nafile
Yıllar yıla döndü onun yüzünden

Bir güneş misali doğdu ve battı
Gönülden gönüle sarsılmaz hattı
Kıraç toraklara terini kattı
Çöller çöle döndü onun yüzünden

Yürek sesi ile tanıdık onu
Sevgi deryasıydı, bulunmaz sonu
Kalem aciz kalır Yunus'sa konu
Diller dile döndü onun yüzünden

Sevgi yazdı dağa, bayıra, taşa
Ozanlar içinde geçti en başa
Gelin der, gözyaşım benzemez yaşa
Seller sele döndü onun yüzünden

Zübeyde GÖKBULUT

Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi tarih bölümünden yeni mezun olmuş, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü kalemünde memuriyete başlamıştım. Türkiye CHP+MSP koalisyon hükümeti tarafından yönetiliyordu. Merhum Bülent Ecevit Başbakan, Necmeddin Erbakan Başbakan Yardımcısı ve Turan Güneş, Dışişleri Bakanı idi. Koalisyon hükümeti, devlet-millet yakınlaşmasında çok önemli bir adımdı. 1570'den 1878'e değin Osmanlı Devleti'nin bir vilayeti olan Kıbrıs, 1878'de Osmanlı Rus harbi sırasında İngiltere'ye kiralanmış, Birinci Dünya Savaşı günlerinde de aynı devlet tarafından bir oldubittiye getirilerek ilhak edilmişti. Kıbrıs adasının tedricen de olsa ezansızlaştırılması, Türk sekenesinden arındırılması o tarihlerde başlamış, dahası Türkiye Lozan Barış Antlaşmasıyla ada üzerindeki haklarından feragat etmişti. Anadolu yarımadasının hemen karşısındaki Kıbrıs'ta Türkler için endişeli yıllar başlamıştı. Kıbrıs'a dair on ciltlik belgesel anılarını bırakan merhum R. Rauf Denktaş'ı da daha ziyade bu yıllarda tanımıştım. Kıbrıs adasını Lozan'da bıraktıysak da Cumhuriyet hükümetleri ve Türk milleti buradaki kardeşlerini unutmuş değildi.

Rahmetle ve şükranla zikretmek isterim ki Demokrat Parti devrinde (1950-1960) Başbakan Adnan Menderes, Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatını kurdurmuş, İskenderun Körfezi'nden adaya silah ve mühimmat sevkiyatında bulunmuştur. Dışişleri Bakanı Fatih Rüşdi Zorlu, 1959-1960 Londra ve Zürih antlaşmasıyla adadaki Türk varlığının garantörlüğünü elde etmişti. Kıbrıs'ta bir başpiskopos Makarios, cumhurbaşkanı olmuş (1962), adanın Yunanistan'a katılması için (ENOSİS) silahlı terör örgütleri kurulmuş o tarihlerden itibaren Türkler ya adadan göçe zorlanmış veya Türk yerleşim yerleri her bakımdan ablukaya alınmıştı. Türkiye'ye gelince yanı başındaki adaya çıkartma yapma imkân ve vasıtalarından yoksun idi. 1963'teki hava harekâtında uçağı düşürülen,

Rumlar tarafından ele geçirilip işkenceyle öldürülen pilotumuz Hv. Yzb. Cengiz TOPEL'i de burada rahmetle anıyorum.

Kıbrıs barış harekâtı, "uyuyan Oğuz"un uyandırıldığı tarihtir. Zor şartlara ve kıt imkânlarla rağmen Türkiye, tarihte emsalini çokça yaptığı bir biçimde Kıbrıs'a çıkmış, askerini indirmiş, 60 yıl sonra adadaki soydaşlarıyla kucaklaşmıştır. Özlemle Torosların ardından gelecek olan Türk ordusunu bekleyen ada Türkleri, Türkiye'nin denizden ve karadan tam bir azim ve imanla imdatlarına geldiğini gördüler. Sonra da feraha erdiler. Türk varlığına kefen biçenler, biçtikleri kefenlerle toprağı boyladılar. Zafer, ülkemizde sevince, Hristiyan Avrupada ve ABD'de üzüntüye sebep oldu. Kilise çanları "Türkler geliyor!" diye sabahlara değin çınladı. Batı el ele verip Türkiye'ye askerî ve ekonomik ambargo uyguladı. İyi de yaptı. Zira Batı'nın inam ve ihsanıyla ordusunu teçhiz eden Türkiye kendi imkân ve kabiliyetleriyle silahını, mühimmatını ve her türlü teçhizatını yapmaya yöneldi. "Kıbrıs Sorunu" hâlâ çözümlenmemiş olsa da bu sebeple Türkiye'nin millî güç kaynaklarına dayalı savunma sanayinde emsalsiz mesafe aldığını söyleyebiliriz... Türkiye, dünyadaki yeniliklere ve değişmelere uyumda sıkıntılara düşer olmuş, anlamsız tutuculukla ve çok pahalıya mal olan mevcut düzende yaşamayı yeğlemiştir. Atlas Okyanusu'ndan Hint Okyanusu'na kadar denizlerde hâkim olan Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda kendi gemisini, dışarıdan tedarik edilmiş Kocatepe Muhribini yine kendi uçaklarıyla bombalayarak batmasına sebep olmuştur. Ne araçlar senindir ne de yazılımları millîdir. Cumhuriyetimiz 100. yılına doğru yol alırken Türk çocuklarının çok önemli işler başardığını söyleyebiliriz. Çocuklarımızın tarihî mirasımızı öğrenip sahip çıkmaları, kendilerinde yeni bir hamle ve engin bir kudret bulmalarını sağlamıştır. Aleni değil ama Türk milletine, bir başlangıç tarihi verecek olursak Meşrutiyet'ten beri bir misyon yüklendiği, kendisinden çiftçilik yapması, asker-

likte bulunması istenmiş, dünya hayatının çağdaş alanlarına girmemesi tembihlenmiştir. Türkiye'deki askerî müdahalelerin arka planında, Türk milletinin zorla oturtulduğu yörüngesinden çıkarak doğal mekânına yerleşme isteğinin kırılması görülmektedir... Türk milletinin sabırlı ve mütehammil oluşu, önünde sonunda iktidarı kendi gibi düşünen kadrolara teslim etmesiyle sonuçlanmıştır...

Türkiye, adadaki soydaşlarının her türlü meşru hukukunu savunmak üzere 20 Temmuz 1974'te "Barış Harekâtı"na başladığı günün sabahında ve izleyen günlerde, şimdi "ulusalcılık" oynayan "Aydınlık"çıların Ankara'da direklerle ve duvarlara yapıştırdıkları "Türk ordusu Kıbrıs'tan defol !" ibareli afişleri bu meyanda hatırlatmak istiyorum. Bu ve emsalinin "içimizdeki dahili bedhahlar" olduğunu da vurgulamak doğrudur. Türk milletinin ayağına vurulmuş prangalardan ayrı olmak bir de "kendilerini ayıplayan" gaffet erbabını da hatırlatmak lazımdır. "Biz adam olmayız, adam olmak için çok fırın ekmek yememiz lazımdır, adam olmamız için dışarıdan efendiler getirmek şarttır..." diyen Lümpenler ve tatlı su Frenklerimizimizi unutmamak lazımdır. Bunlar, emellerini yabancıların emelleriyle tevhid etmiş zavallılardır. Hayatı dünyalıklardan ibaret gören maddecilerdir. Türk milletinden söz açıldığında, bunu, "Türk'e Türk propagandası" yapıyorsunuz diye istiskalde bulunanlardır. Med ve cezir olayı sadece ayın sebep olduğu bir tabiat hadisesi değildir. Toplumsal hayatta da milletlerin, med ve cezirleri olmuştur ve olmaktadır da. Sakarya boylarından çıkışımız, Afra-Avrasya'ya yayılışımız nasıl millî medd'imiz ise, XX. yüzyılın başlarında yine Sakarya boylarına çekilmek zorunda bırakılışımız da Türk milletinin cezridir. Cumhuriyetimiz, tıpkı Selçuklu ve Osmanlı devletleri gibi, Sakarya boylarında, Sakarya melhame-i kübrasından sonra vücut bulmuş ve yeni meddine başlamıştır. 41 yıl önce Kıbrıs'ta başlayan bu yeniden genişlemenin zamanımızda mana ve madde planında, enginlere doğru yol aldığını söyleyebiliriz.

Kıbrıs, 1571'de hangi gerçeklerle fethedilmiş ve Türk iskanına açılmışsa bugün de daha fa-

zla gerekçe ile Anadolu'nun bekası için elzem bir vatan parçasıdır. Ada'da, hakkaniyetli bir çözüm sağlanıncaya değin Türk ordusunun buradaki mevcudiyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin maddi ve manevi desteği sürdürülmelidir. Kıbrıs Türklerinin tarihi, yakından derinine değin eğitimin her kademesinde çocuklarımıza öğretilmelidir. 15 Kasım 1983'te ilan edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, adadaki Türk toplumunun tam bir istiklâl mücadelesi sonucunda kurulmuş, Türk halkının hürriyet ve istiklâlinin güvencesi olmuştur. Türkiye, bu mütevazı cumhuriyetin, dahası cümle mazlum ve mağdurların hamisi ve hadimidir. 20 Temmuz 1974 tarihli çıkışına, bu bir "barış harekâtıdır" demesi bile, Türkiye Cumhuriyeti'nin niyet ve âmâlini göstermeye yetmiştir.

Haçlı Siyonistlerin-Siyonist haçlıların Varşova Paktı'nın çökmesinden sonra, doğal olarak sonlandırılması beklenen NATO (Kuzey Atlantik Barış Teşkilatı)'nın 1992'den sonraki hedefine İslam'ın konulması manidar değil midir? Tam da bu hengamda, iki dünyanın eşiğindeki Bosna-Hersek'te, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra teşekkül eden ülkede, müttefikten bir "Müslümanlıktan ve Müslümanlardan arındırma" projesi hayata geçirilmiş, 20 yıl kadar önce burada, asgari 250.000 Müslüman iğrenç yöntemlerle, hunharca ve kalleşçe öldürülmüş, kadınları kirletilmiştir. Türkiye'nin hasbi gayretleri sonucu buradaki Müslümanlar yok olmaktan kurtarılmış, kendilerine gelmeleri sağlanmıştır... 1980'li yıllarda Filistin ve Lübnan'da, İsrail Başbakanı Ariel ŞARON'un gerçekleştirdiği katliamlar unutulmamalıdır. Merhum hocalarımızdan siyasetçilerimizden Turhan Feyzioğlu Ankara'da, DTC Fakültesindeki konferansında, "Eğer Türk Ordusu Kıbrıs'a çıkmamış olsaydı, burada Sabra, Şekila ve Telzatar kamplarında Yahudilerin yaptıklarına rahmet okutacak derecede bir TÜRK KATLİAMI yapacaktı..." demişti. Bosna-Hersek'te icra edilen şenaaatlerin, cinayetlerin, benzerlerinin Kıbrıs'ta yapılmasından daha doğal ne olabilirdi?

Türk dünyasının vaktiyle Osmanlı coğrafyasının mazlumlarının temsilcileri olan Dr. Sadık Ahmed,

Doç. Dr. Ebülfeyz Elçibey, Aliya İzzetbegoviç ve Mustafa Cemiloğlu ile görüşmemizde hepsinin söylediği şu hakikati gençlerimizin dikkatine sunuyorum: “Bizi lime lime etsinler, yeter ki ANKARA’NIN IŞIĞI SÖNMESİN...” Onların bu dua ve temennisine katılmamak mümkün müdür? Siz aziz gençlerimizin bu şuur ve idrakte bulunmanız yalnız milletimiz için değil, bütün Müslümanlar için umut ışığı, bir yaşama sevinci olacaktır...

Kıbrıs’ın fatihlerine, sakinlerine ve nihai olarak Türk halkının hürriyet ve istiklalini sağlayanlara, başta on ciltlik belgesel anılarını yazan ve bırakan mücahit Rauf DENKTAŞ’a, Fazıl Küçük’e ve arkadaşlarına, tabii Türkiye’nin şehit başbakanı Adnan Menderes’e, Dışişleri Bakanı Fatih Rüşdi Zorlu’ya, Maliye Bakanı Hasan Polatkan’a, hareketin muzaffer komutanlarına, mücahitlerine, Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan’a, Turan Güneş’e, nice karar alıcılarımıza rahmet diliyorum. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin bayrağına alemdarlık eden Mehmet Ali Talat’a, Derviş Eroğlu’na ve Mustafa Akıncı’ya da sağlıklı ömürler ve mücadelelerinde başarılar niyaz ediyorum. Milletimize de bu çok sancılı dönemde, hayırlı sonuç ve başarılarla nail olmasını Cenab-ı Hak’tan murat ediyorum. Uyandığına inandığım Türk milletinin yeniden dünya barışını tesis etmeden pes etmemesini diliyorum. Allah’ın her daim bizimle, sabredenlerle, başkalarının kınamalarına aldırış etmeden, adalet ve hakkaniyetle muamele edenlerle beraber olduğuna yürekten inanıyorum. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin de bütün zamanlarda hükümferma ve devlet-i ebed müddet olmasını, aziz şühedamız ve ahfadı adına Allah Teala’dan niyaz ediyorum.

Aziz gençlerimizden, İslam dünyasında cereyan eden vahim ve acıklı hadiseleri bu gözle değerlendirmelerini tavsiye ediyorum. En değerli vafımızın şeref, haysiyet, izzet-i nefis, vakar, hürriyet ve istiklâl olduğunu hatırlatmak istiyorum. Kıbrıs Zaferi, Türk milletine ve Kıbrıs halkına kutlu olsun! Çocuklarımız yüz yıl önce kesilen hesabı unutmasınlar, evlâdır!

ÖYLE BİR VATAN KI

Dağlarında kartal döner kurt gezer
Göllerinde ördek yüzer kaz yüzer
Halay başı çeker köyde bir güzel
Beyaz mendil sallar eller bizimdir

Yaylasından soğuk sular akıyor
Yağmurları yağmış toprak kokuyor
Kimi ağıt kimi türkü yakıyor
Türkçe konuşuyor diller bizimdir

Yemyeşil ovalar karlı dağlarım
Bülbülü şakıyıp öten bağlarım
Yücesinde dalga dalga bayrağım
Hilal gökten inmiş allar bizimdir

Şafakla birlikte güneş ışıyor
Dört mevsimi aynı anda yaşıyor
Şehidimi hep bağrında taşıyor
Toprağında açan güller bizimdir

Tarlasında sarı başak boy vermiş
Yıldızları gökler yere koy vermiş
Sevmiş yiğitleri murada ermiş
Çalınır sazları teller bizimdir

Edirne’den Kars’a, Sivas Tokat’ım
Sinop’tan Hatay’a işte Yozgat’ım
Harran Ovasına akan Fırat’ım
Daha nice çaylar göller bizimdir

Tetikteyim her an ayakta durdum
Dokuz asır olmuş seninle yurdum
Susuz ekip biçtim, harman savurdum
Deli deli esen yeller bizimdir

Şakir SUSUZ

Düzeltilme

453. sayımızda yayımlanan “Yeşil Tabut” başlıklı yazının dergimize gönderilen nüshasında yazarı Ülkü ÖNAL’ın adı geçmediğinden bu yazı kaynak kişinin adıyla çıkmıştır.

Prof. Dr. Celal Kırca, son dönemde yetişmiş önemli ilahiyatçılarımızdan biridir. Onun aklın imkânlarıyla vahyin gerçeğine doğru yaptığı yürüyüş, günümüzde aydınımızın aradığı diriltici reçeteyi verecek çapa sahiptir.

Kırca, üzerine dikkatleri çekerken önce geçmişinin sınırlı da olsa muhasebesini yapmakta fayda vardır:

Ben, Celal Kırca'yı bundan kırk yıla yakın bir süreden beri tanırım ve takip ederim. Onayladığım idari görevlerini işin dışında tutarsak (çünkü ilimle uğraşanlar idari görevde mevzuatın problemleriyle iğdiş edilmemelidir) onda verimli bir ilim adamı portresi gördüm. Din adamlarından önemli bir kısmının en büyük problemlerinden biri sosyalleşmede arzu edilen mesafeyi alamamalarıdır. Mesela, bir din adamı kendi semtinde bulunan bir yaşlıyı ziyaret etmez, bir hastayla ilgilenmez; günlerde aktif görev almaz, yoksulun kapısına uğramaz, yaşlının elinden tutmaz. Kültürel etkinliklerin içerisinde yer almaz; konferanslara, panellere katılmaz, çevresi için proje üretmez. Celal Kırca, bunu aşanlardan biridir. Belki bir semt imamı gibi hareket etmemiştir ama birçok olumlu aktivitenin içerisinde yer almıştır. Ben bunu, yükseköğrenimi sırasında "Tohum Dergisi"ndeki editörlüğüne bağlıyorum. Dergiciliğin getirdiği o ufuk açıcı düşünce ve hamle onun bugünlere gelmesinde çok önemli bir işaret taşıdır. Çünkü farklı kesimleri, farklı eğilimleri tanıma şansını yakaladı. Hayata bakışında sadece dinin açtığı pencereye kilitlenmeyip dindışı hayatın met ve cezirleriyle de yüz yüze geldi. O kesimin davranış biçimlerini tanıma ve tahlil etme yeteneğini kazandı. İlahiyat fakültesinde akademik kariyerini tamamlayıp hocalık yaparken de geçmişinin bu zengin birikimini kullandı.

Bugün emekli olup kendi köşesine çekilirken, İslam kültürüne emanet ettiği eserleri, öyle sanıyorum ki gelecek kuşaklarda daha da çok dikkati üzerine çekecektir.

Ben, ilk eseri "Kur'an-ı Kerim ve Modern İlimler"i okuyunca, o yıllarda bu genç araştırma görevlisinden çok şeyler bekleyeceğimizi düşündüm. Modern ilimler uğruna dinî hayatın dışına ittiğimiz bir dönemin sancılı kuşağından olan genç bir ilim adamı dikkati bu noktaya niye teksif ededi? Önce onu düşündüm. Bu bir anlamda Kur'an'a karşı duranlarla bir hesaplaşma manifestosuydu.

Düşünebiliyor musunuz, 1924 Anayasası'na "Devlet'in dini Hristiyanlıktır", tabirini koymak isteyen dönemin eliti, aynı zamanda ülkenin de adeta sahibi konumundaydı ve bu ülke insanı tam 25 yıl bu ceberut dayatmayla boğuşarak hayatını sürdürdü. Böyle bir anlayışın ikame ettiği ideolojik zorbalık, Kur'an'ı hayatın dışında tutma kararlılığını beslemiştir.

O yıllarda yapılan tartışmalarda söylenen sözlerle bakınız:

"Ben girdiğim sırada Tevfik Rüştü Bey konuşuyordu:

- Ben kanaatimi millet kürsüsünden de haykırıyorum. Kimseden korkmam. Teşkilat-ı Esasiyemize dinimiz apaçık yazılmalıdır... diyordu.

Ben söz aldım ve sordum:

- Teşkilat-ı Esasiye'de dinimizin İslâm olduğu yazılıdır Tevfik Rüştü Bey. Hangi kanaati haykıracaksın. Teşkilat-ı Esasiye'ye hangi dini yazdıracaksın, Hristiyanlığı mı?

Mahmut Esat Bey söz aldı ve sertçe cevap verdi:

- Evet, Hristiyanlığı. Çünkü İslâmlık terakkiye manidir. Bu dinle yürünmez, mahvoluruz. Ve bize de kimse ehemmiyet vermez.

Fethi Bey söz alarak, bana gayet sert, cevap verdi:

- Evet Karabekir. Türkler İslâmlığı kabul ettiklerinden böyle kaldılar ve İslâm kaldıkça bu hâlde kalmaya mahkûmdurlar. Bunun için İslâm kalmayacağız... dedi." (Kâzım Karabekir, Hatıralarım, Yeni İstanbul Gazetesi, 13-16 Kasım 1970, bk. Ahmet Kabaklı, Temellerin Duruşması, 1. Kitap, s.54.)

Bunun sebebi de Kur'an'ın geriliği temsil ettiği düşüncesiydi. İşte Kırca, buna başkaldırıp "Hayır beyler, Kur'an sizin sandığının aksine çok daha ileride bir medeniyet reçetesi sunuyor", demiyor ama onu, ilim adamlığının ağır başlılığı içinde şöyle anlatıyordu:

"Kur'an'ın ilmî ve fikrî muhtevasında şaşırtıcı bir durum ve yüksek bir nizam keşfedilir ki bu da onun ayetlerindeki saf bilgilerin kaynağını teşkil eder. Bundan dolayıdır ki kâinatla ilgili ayetlerin üslup ve ifadelerindeki ilmî hakikatleri Kur'an, insanlığın terakkisinden asırlarca önce haber vermiş ve bu gerçekleri ise ilim, ancak asrımızda bulabilmiştir. Bu özellik sadece Kur'an'a mahsustur ve bu da onun eşsizliklerinden biridir. Onun bu icazı (mucizesi), nüzulü sırasındaki insanların meçhulü bulunan fakat XX. yüzyılın insanları için meçhul olmayan bir çok ilmi hakikatleri ihtiva etmesidir." (Celal Kırca, Kur'an-ı Kerim ve Modern İlimler, Marifet yayınları İstanbul 1981, s.127.)

Kırca, buna işaret ettikten sonra, astronomiden fiziğe, biyolojiden matematiğe, tıptan jeolojiye, antropolojiden psikolojiye kadar beşeri ilimlerin hemen hepsinden söz eder ve bunların ayetlerde geçişlerini örnekleriyle anlatır. Bu ilimlerin Kur'an'da belirtildiği asırlarda, insanlık bunların isimlerini bile bilmiyordu. Bakınız mesela insan olarak hayatımızın oluşum noktasındaki karanlık bir dönemi 30 yıl öncesine kadar batılı tıp bilimcileri kendilerince bir yeni keşif gibi takdim etmişlerdi. Gary Miller bundan söz ederken "Kanadalı embriyoloji uzmanı Keith Moore çalıştığı bu alanda Kur'an'ın söylediklerini görünce şaşkınlığını gizleyemedi ve insanın embriyolojik gelişimi konusunda Kur'an'ın bahsettiği hususlar 30 yıl öncesine kadar bilinmiyordu. Bu durum gerçekten sürekli olarak Kur'an'ın zamanın önünde gittiğini, Kur'an'a iman edenlerin de diğer insanların bilmedikleri şeyleri bildiğini göstermektedir", demektedir. (Gary Miller, Eşsiz Mucize Kur'an, çev. Dr. Erdoğan Baş, Erkam yayınları, İstanbul 2007, s.36.)

Benzer bir konuyu da 1960 yılında Aden Körfezinde iki denizin birbirine karışmasını engelleyen

su tabakasının bulunmasında görürüz. Deniz bilimcisi Kaptan Cousteau, bu iki denizin birbirine karışmasına engel olan tatlı su tabakasını keşfedince, dünyaya yeni bir buluş olarak takdim etmişti. Kendisine Kur'an'da bununla ilgili, "İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır birbirlerine geçip karışmazlar." (Rahman suresi: 55/19-20) ayetleri gösterilince "Modern ilim, Kur'an'ı 14 asır geriden takip ediyor", demekten kendisini alamamıştır.

Aslında, bu konular üzerine bugün Celal Kırca imzasıyla müstakil bir kitap yazılmalıdır. Çünkü, bırakın Batıyı, içimizdeki birçok aydınının bile bu gerçeklerden haberdar olmaması, toplumun Kur'an'a duyması gereken hayranlığı ortadan kaldırmaktadır.

Bu temenniden sonra, Kırca Hoca'nın bu alandaki çalışmalarından söz etmeye devam edelim:

Celal Kırca'nın Kur'an'a bakışı, Akif'in "Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı", esprisine dayanır. Daha ilk eserinin başında, bu kaygısını dile getirir ve "Kur'an'ı Kerim'in çağlar içinde ve çağlara göre farklı yorumları ve tefsirleri yapılmıştır", dedikten sonra "Fakat zamanla İslam kültür ve medeniyeti gerilemiş ve sadece geçmişte yapılanların ve yazılanların nakledildiği bir döneme gelinmiştir. Bu dönemde ise mazide yapılanların üzerine yeni şeyler ilave edilememiş ve gelişme adını verdiğimiz 'ilimde artma' pek mümkün olamamıştır. Haliyle gelişen ve değişen sosyal şartlar muvacehesine düşünen, araştıran ve mevcut problemleri çözebilen zekalar pek nadir yetiştiğinden, gelişen şartlara göre Kur'an-ı Kerim'in tetkikini ve araştırmasını yapanlar da aynı ölçüde pek nadir görülür olmuştur." (Celal Kırca, Kur'an-ı Kerim ve Modern İlimler, Marifet yayınları, İstanbul 1981, s.12.)

Problemi gören çözümünü de bulmalıdır! Bugün universal seviyede akademik unvana sahip bir insanın bundan kırk iki yıl önce söylediğini telafi edecek çaba göstermesi ve çalışması bir sorumluluk değil, bir zorunluluktur. Çünkü daha ilk eserinde Kur'an'ın kevnî (kozmetik) yönüne bakan, bunun anlatılıp anlaşılmasının günümüz insanlığı için za-

ruri bir talep olması gerektiğini söyleyen bir ilim adamının başka bir yükümlülüğü olmamalıdır. Vakıa onun son eseri de bu meselenin detayına aittir:

Celal Kırca, “Kuran’ı Anlama” adını verdiği eserinin tamamlayıcı ifadeleri olarak bu başlığın üstünde, “Hayatın içinde ve hayatla birlikte” ibaresini kullanır. Alt başlık ise *sorunlar ve yöntemlere* dikkatimizi çeker.

Aslında bu çalışma, Kur’an’a metodolojik bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Akademik çalışma yapanlar için önemli bir başvuru kaynağı niteliğini taşır. Ancak, Kırca’nın bir de bu topluma karşı sorumluluğu vardır. Halkın, Kur’an yoluyla aydınlatılması için bu çalışmaların dışında, günlük hayattan örneklendirerek topluma bilgilendirmesi gerektiğini düşünüyorum. Onun, “Kur’an’ı Hayatın İçinden Anlama” ara başlığı ile verdiği şu görüşleri, bana göre, bizim yıllardır anlatmaya çalıştığımız reçetenin özetlenmiş hâlidir:

“Kur’an’ı hayatın içinden anlamak demek, içimizdeki haset, kıskançlık, çekememezlik, başarısız olduğumuzda başkalarını suçlamak gibi olumsuz duygularımız kabardığında hemen Hâbil ve Kâbil kıssasını hatırlayarak içimdeki Kâbil’e dur demesini bilmek; servetimizi Karun gibi amaç değil, Hz. Süleyman gibi bizi Allah’a götürececek bir araç olarak görmek, konulan yasaklara temayül ettiğimizde Hz. Adem’i; cinsel dürtülerimiz bizi rahatsız ettiğinde Yusuf suresini ve Hz. Yusuf’u; eşimizin, oğlumuzun ve kızımın dine karşı duyarsızlığında Hz. Lut’u ve Hz. Nuh’u; içimizden evladımızın ve servetimizin çokluğu ile öğünmek geçtiğinde Fecr ve Tekasür surelerini; sosyal ilişkilerimizde Hucurat suresini hatırlamak ve bu ve benzeri bütün davranışlarımızda Kur’an’dan referans almak demektir.” (Prof. Dr. Celal Kırca, Kur’an’ı Anlama, Marifet yayınları, İstanbul 2010 s.102.)

Bu yaklaşım aklın imanın denetimine verilmesi anlamına gelmektedir. Aslında doğru olanı da budur. Ancak, Türk aydınınının problemi, dinin gerçeğini akılla kavrama kabiliyetinden yoksun oluşuyla başlar.

Aslında Kur’an, “akıl” vakıasına büyük önem verir. Çünkü, Kur’an sadece akıl yoluyla anlaşılacak üzere gönderilmiş bir kitaptır. Bunun içindir ki ana malzemesi akıldır; doğal olarak hedefi de akıl olacaktır. Anca, insan salt akılla, hayatın bütün safhalarını kavrayamaz. İnsanoğlu, bunun için felsefeyi geliştirmiş olsa bile, bir yere gelir o da sınır duvarına çarpar ve durur. Burada, bize ışık tutacak tek kaynak vahiydir. Çünkü vahiy, akıl ötesi realitenin kapılarını açar ve bize çok geniş imkânlar sunar. Ancak, bunu anlayabilmek için de vahyin takdim sebeplerini ve tarzını, vasıtalarını, ona aracılık eden Peygamberin hususiyetlerini; vahye getirdiği misyonun niteliklerini çok iyi bilmemiz gerekir.

Bizim din kültürü ve medeniyetimizin altyapısını oluşturan iki ana kaynağımız vardır: Bunlardan ilki ve en önemlisi Kur’an, diğeri ise Hz. Peygamber’in bu Kur’an’ın yorumuna dayanan sünnetidir. Burada, hadis demedim, sünnet tabirini özel olarak kullandım. Çünkü hadis, sadece sözlerinden ibarettir ve bu sözlerin derlenmesi kendilerinin ifadelendirmesinden çok sonraki dönemlere aittir. Bu dönemin 1,5 asra vardığını biliyoruz. Halbuki, Hz. Resul’ün davranışı, dinin pratiğini algılamamız bakımından önemlidir. Zaten sünnet tabiri hadisi de içine aldığı için daha bütüncül bir ifade olarak doğru olanı da böyledir.

Bizim dinî hayatımız, ilk dört halife döneminde sistematüğini bulmuş olsa da hadislerin derlenmesinden sonra şekillenmeye başlamıştır. Mezhep imamlarına bakarsak bu daha net bir şekilde görülür.

Bu demek oluyor ki İslam’ın ilk 2-3. asrından itibaren bugünkü dinî hayatımız yerli yerine oturmuş olmaktadır. Peki, böyle bir şekillenme, karşılaşılabilecek yeni problemler karşısında sonraki asırlar için çözüm üretecek altyapıyı verse de pratiği bakımından yeterli midir? Elbette ki değil. Belki burada ‘Kıyas ve İcma’ vakıasının dikkate alınması gerektiği söylenecek ancak bu iki kanalın da ilk asırların oturmuş telakkilerini aşarak sağlıklı bir şekilde işlediği söylenebilir mi?

İşte İslam'ın değil ama Müslümanların temel problemi burada ortaya çıkmaktadır: Müslümanların eğitim kurumları, ilk asırlardan itibaren dinî hayatın hassasiyeti yerine siyasi zemine kaydırılmış tercihlerin peşinde birbirleriyle kavga ettikleri için Hz. Resul'ün açtığı çığır sağlıklı bir şekilde yol alma şansı bulamamıştır. İslam yayılmış ama İslam, şemsiyesi altına aldığı toplumlara kendi gerçek gölgesini verme şansını yakalayamamıştır. Birçok ülkede İslam içinde İslam'a karşı alternatif din telakkileri ortaya çıkmıştır. Bu kaos, asırlardır süregelmektedir.

Biz, bunun temel nedenini, dinî eğitim veren kurumların kendi varlık sebebini kavrayacak kadroların elinde olmamasına bağlıyoruz.

Ümitsiz miyiz?

Hayır, değil!

Türkiye yozlaşmış medrese kaosunu aştı, bir dönem çoraklaştırılan dinî eğitim hayatının tuzaklarını da kırmayı başardı. Şimdi önünde nitelikli ilim adamlarını yetiştirme ve buradan İslam dünyasına yeni nefes üfleyecek kolonize edilmiş din adamlarına ihtiyacı vardır. İmam-hatip okulları, ilahiyat fakülteleri bu alanda dikkate alınan ilk kurumlardır. Ancak buralarda yetişenlerle din sosyolojisinde, din felsefesinde, din kültür ve medeniyetinde uzmanlaşmış eleman bulmak zordur. Bu kapıdan girenlerin kişisel fedakarlığı, okul üstü eğitim ve gayreti gerektirmektedir. Dinî bilgiye pratiğe aktarabilmek için gereken planlamanın yapılması Türkiye'yi çok daha ilerilere götürecektir. Bu haritasını da bize kazandıracaktır.

Sanırım son yarım asır içerisinde, üstelik laik sistemin şablonlarına bağlı olarak yapılan din eğitimi ümit verici mesafeler alınmıştır. Böyle bir yeniden dirilme ve İslam'ın geleceğini ihya hareketinde magazin kültürüne bağlı kalan, kendini, kişiliğini, çıkarını ve hatta basit heveslerini ön plana alan aykırı tipler ortaya çıksa da olumlu tavır, düşünce ve eserleriyle dinî hayatımızın asrı saadet dikkatine dönüşüne katkı sağlayacak ilim adamlarımız yetişmeye başlamıştır. Arnold Toynbee'nin

önemli bir tespiti vardır: "Türkiye İslam ülkelerine model oluşturacak siyasi laboratuvarıdır" der. (Arnold Toynbee, Medeniyet Yargılanıyor çev. Ufuk Uyan, Yeryüzü yayınları, İstanbul 1980. s. 199.) O, belki Batı emperyal hedefleri için kullanılmak üzere bu ifadelerini şekillendirmektedir. Ancak biz bunu İslam'ın algılanma ve yaşanma biçimine dönüştürülmesi alanında kullanabilirsek İslam dünyasında çok farklı noktalara varmamız mümkün olacaktır. Bu bakımdan son eserlerinin İngilizce ve Arapça yayınlanması hâlinde Celal Kırcı böyle bir projede yer alacak önemli isimlerden biridir. Ancak bu fark edilebildi mi? İşte hem toplum açısından hem de kendisi açısından sorun burada başlamaktadır.

KOCAMIŞ KARTAL

Bir kartal, kanat kanat gökyüzünde salınıp
Kondu bir kutlu yurdun yeşil koyaklarına...
Tüm ağaçlar bir lahza bir nazlı kız kılınıp
Açtı ona göğsünü, açar gibi yarına...

Her bir türünü buldu, neşenin de derdin de
Huzur bulmadı yine, kalkıp uçmağa vardı.
Uzun... Çok uzun yollar bırakarak ardında
Kartal, doğduğu yere, doğduğu dağa vardı.

Dağ başını sis bastı, artık her şey değişti.
Ne dağlar aynı dağdır, ne de devran o devran.
Çakal gezdi üstünde, eşkıyalar döğüştü...
Sürünüp doruğuna kadar çıktı bir yılan.

O doruk ki, bin yıldır kartalların eviydi
Ve daim eteğinde kartal soyu gezerdi.
Dağlar ki, niye bugün kara bir urban giydi?
Kartallığın namını niçin yerlere serdi?

Gayrı dağların başı karardıkça kararır.
Sis basar, yürekleri bir derin sancı tutar.
Dağda yollar bozulmuş, hep aynı sona varır.
Uç, ey kocamış kartal, bu dağ seni de yutar.

Mesut İlkay YANIK

Son günlerde Hakkâri Yüksekova'daki ve Dağlıca'daki şehitlerimiz yüreğimizi dağladı. Zaten yüreğimizin dağlanmadığı gün var mı ki? Biz "Şehitler ölmez vatan bölünmez." sloganlarıyla avunmaya çalışıyoruz. Çoğumuz şehit haberlerine yüreğimiz dayanmıyor, moralimiz bozuluyor diye televizyonlarda haberleri izlemeyi bıraktık. Bu acının tarifi yok. Ya evlatları şehit düşen aileler ne yapsınlar? Her ne kadar "Vatan sağ olsun." desek de şehit yavrunun ailesi üzüntüden perişan oluyor. Şehit anaları yeryüzünde gezseler de akılları yerin altında boylu boyunca uzanmış gencecik yavrularında kalıyor.

Allah düşmanımıza bile bu acıyı yaşatmasın. "Ateş düştüğü yeri yakar." demiş atalarımız... Annenin dokuz ay karnında taşıdığı, sancılar çekerek hatta ölümü göze alarak doğurduğu, bin bir hayalle büyüttüğü, yemeyip yedirdiği, giymeyip giydirdiği yavrusu toprak altında mı yatacak? Hangi ananın yüreği dayanır bu acıya? Rabbim o mübarek analara sabırlar ihsan eylesin.

Bir sosyal paylaşım sitesinde izlediğim videoda subaylar şehidin evine, ailesine acı haberi vermeye gidiyorlar. O annenin kendini paralayışı, yüzünü tırnaklarıyla kanatışı hâlâ gözlerimin önünden gitmiyor. Yine başka bir videoda çatışma anı görüntülenmiş. Gencecik asker vurulmuş. Korucu ve hemşire, askeri hayatta tutmaya çalışıyorlar. Hemşire hanımın sesi kulaklarımda yankılanıyor: "Bu vatan bizim! Bu asker bizim!" diye... Genç hemşire hanımın ölümü hiçe sayarak çırpınışı, korucunun mücadelesi takdire şayan ama askeri kurtarmaya yetmiyor. Onların bütün gayretlerine rağmen Mehmetçğimiz şehit düşüyor. Çatışma ise devam etmekte... Bir an vurulan o genci oğlum olarak düşündüm. Yüreğim çatlayacaktı acıdan ki her Mehmetçik evladımızdır.

Bizi bize düşman edenleri Allah bildiği gibi yapsın. Kurtuluş Savaşında hepimiz bu vatan için savaşmadık mı? İzmir'in kurtuluşunda 9 Eylül 1922'de Yunan bayrağını indirip Türk bayrağını asan Diyarbakırlı Kürt Reşo değil miydi? Kürt kökenli komşularımızla, arkadaşlarımızla etnik köken ayırmadan canciğer kuzu sarması olmadık mı? Bir ekmeği bölüşmedik mi onlarla? Peki, şimdi ne oldu bize? Eskiler, "Araya nifak sokmazlarsa kurtla koyun bile kardeşçe yaşarmış." derler. Bölünmemiz dış mihrakların işine gelirken biz de bu oyuna geliyoruz.

Büyük önder Atatürk "Yurtta sulh, cihanda sulh..." ve "Savaş, zaruri olmadıkça bir cinayettir." sözleriyle barışın önemini vurgulamıştır. Biz barışı seven ancak gerektiğinde de ölümü hiçe sayarak savaşan bir milletiz. Artık tahammülümüz kalmamıştır. Elbette devlet büyüklerimiz en doğrusunu bilirler ve uygularlar. Buna inanıyoruz. Ancak bıçak kemiğe dayandığı için bundan sonra teröre "dur", askere sınırsız yetki verilerek "vur" denilmelidir bence...

Barış içinde yaşamayı çok özledik. Huzuru çoktan kaybettik. Oğlu askerde olan yakınlarımız, dostlarımız, arkadaşlarımız "Uyuyamıyoruz." diyorlar. Evet, onlar günlerdir hatta aylardır uyuyamıyorlar. "Nefes" filmindeki komutanın dediği gibi "Uyursan ölürsün." Askerdeki yavrularımız da uyuyamıyorlar. Ne diyeyim ki umarım bunca şehit verdikten sonra herkes uyanmıştır.

Orhan Şaik Gökyay ustamızın dediği gibi: "Bu vatan toprağın kara bağrında sıra dağlar gibi duranlarıdır." Şehitlerimiz nur içinde yatsınlar. Kanları yerde kalmayacaktır. Mustafa Kemal Atatürk'ün bir sözüyle yazımı noktalamak istiyorum: "Mevzu bahis vatansa gerisi teferruatır."

Bugün Kuzeydoğu Anadolu Bölgesindeki âşıklar, Âşık Şenlik'in (1850–1913) “Can sağ iken, yurt vermeyiz düşmana” sözünden ilham alarak onun yolundan gitmeye devam etmektedirler.

Âşık Şenlik geleneğinin günümüz temsilcilerinden biri olan İsrail Uzunkaya, 1 Ocak 1956 tarihinde Çıldır ilçesi Eşmepınar (Purut) köyünde doğdu. Annesinin adı Fatma, babasının adı Musa-beydir.

Âşık İsrail Uzunkaya'nın çocukluğu köyünde geçmiştir. İlkokulu 1963–1968 yıllarında Eşmepınar (Purut) köyünde okumuştur. 1976'da vatani görevini yapmak için askere gider. Hem acemi askerliğini hem usta askerliğini Isparta 40. alayında yapmıştır. Askerlikten sonra kendisi gibi Terekeme olan Tevriş Hanım ile 1975 yılında evlenmiştir. Âşık İsrail Uzunkaya'nın Murat adında bir oğlu ve Sevlay, Gülay, Güler, Elif adında dört kızı vardır.

Halen köyde çiftçilikle uğraşmaktadır.

Âşık İsrail Uzunkaya, küçük yaşlarda kendinin de bulduğu âşıklar meclisinde başta Âşık Yılmaz Şenlikoğlu olmak üzere Âşık Mehmet Oktay'dan, dersler alarak Âşık Şenlik geleneğinin şiir ve hikâye formatını çok iyi bir şekilde öğrenmiştir.

İrticalen şiir söylemedeki başarısının yanında âşıklar meclisinde geçen uzun çıraklık yıllarında Âşık Mehmet Oktay'dan halk hikâyeleri öğrenir. Öğrendiği hikâyeler Latif Şah, Selman Bey, Sevdakâr ve Köroğlu'nun on iki kolu örnek olarak verilebilir.

Günümüz âşıklarından İsrail Uzunkaya, âşık edebiyatı tarzındaki şiirlerinin yanı sıra nasihat türü şiirler de yazar. Şiirlerinde tabiat, vatan, cumhuriyet, millet sevgisi, sosyal, siyasi ve ahlaki pek çok konuya yer vermiştir.

Şiirlerinde mahalli kelimeleri ve Kars ağzı özelliklerini (Terekeme lehçesi) bulmak mümkündür (oluf, mütayit, ceket, pul, akça, ogradım, bişdi, uşdu, daş).

Şiirlerinde yarım, tam, zengin ve cinaslı kafiye-ler kullanmıştır.

Âşığın birçok şiiri dergilerde ve antolojilerde yayımlanmıştır. Katıldığı birçok etkinlikte de çok sayıda ödül kazanmıştır.

Âşıklar şiirlerinde mutlaka bir tapşırma kullanırlar. Mahlas olarak da bilinen bu ikinci/takma isim çeşitli yollardan edinilir. Kimi aşığa ustası tarafından, kimine rüyasında gördüğü ulu kişi tarafından verilirken kimi âşıklar da mahlaslarını kendileri seçerler. Bu seçim aşığın kişiliği, mesleği, yaşadığı bölge veya bulunduğu ruhsal durumla ilgilidir (Oğuz 2004:193). Âşık İsrail, âşık tarzı şiir geleneğine uyarak bütün şiirlerinde “SEYYATI” mahlasını kullanmıştır.

Âşık İsrail'e Seyyati mahlası Kültür Bakanlığı Halk Kültürü dairesi tarafından verilmiştir.

Kars yöresindeki âşıkların en belirgin özelliklerinden biri de hikâye anlatma yeteneğine sahip olmalarıdır. Âşıklar başta, Âşık Şenlik'e ait (Selman Bey, Latif Şah ve Sevdakâr Şah) hikâyeleri ve diğer ustaların tasnif ettiği hikâyeleri âşık meclislerinde anlatırlar. Bazen de kendilerinin tasnif ettiği hikâyeleri anlatırlar.

Âşık İsrail de altı adet türkölü hikâye tasnif etmiştir.

Âşığın kendine ait hikâyeleri:

1. Ferhat Bey ile Gülşah Hanım-Alamut kalesi
2. Sevgi Hanım ile Serhat Bey
3. Gülperşeç Hanım ile İsmail Ali Bey
4. Bulut Bey ve Nazlı Hanım
5. Dost Kapısı Erdoğan Bey ile Almagül Hanım
6. Gülenaz Hanım (Âşık Şenlik'in kızı) ile Garip Bey

Kasım 2010'da program yapımcısı Ayşe Öksüz'ün hazırlayıp sunduğu “Sözüm Sazımdır” adlı kültürel içerikli programda Âşık İsrail Uzunkaya'nın hayatı ve sanatı Kanal B ekranında yayımlanmıştır.

Ardahan Üniversitesinden Prof. Dr. Erdoğan Altınkaynak tarafından Âşık İsrail Uzunkaya'nın hikâyeleri ve şiirleri yayına hazırlanmaktadır.

Şiirlerinden örnekler:

BABA ŞENLİK 'E METHİYE
Beni iyi dinle behey efendim
Adım Şenlik Kadiroğlu Hasan'ım
Kırk beş yıl zulüme boyun eğmedim
Mereke dilinde tecnis divanım
Adım Şenlik Kadiroğlu Hasan'ım

Narman 'da Hüseyin benim gardaşıım
Turabda ayağım ilimde başım
Cehaletle hiç bitmedi savaşıım
Ben de bu toprakta edep erkânım
Adım Şenlik Kadiroğlu Hasan'ım

Hasan zehirlendi Tebriz elinde
Mana oldu Arabî Fars dilinde
Doğdum Suhara 'da Çıldır elinde
Ben de bu toprakta bir kahramanım
Adım Şenlik Kadiroğlu Hasan'ım

Bana zehir sundu hayat sakisi
Doldurdu sineme kederi yası
Çok aşşın zindan oldu dünyası
Nece aşşıklarla oldu meydanım
Adım Şenlik Kadiroğlu Hasan'ım

Kurtulmadı gönlüm kederden yastan
Elin Çıldır eli yerin kabristan
Kasım Şenlik dedem Yılmaz 'dır ustam
SEYYATI ocaktan gelen ozanım
Adım Şenlik Kadiroğlu Hasan'ım

BEN ÇILDIR'IM
Tarihimde ben bir sancak taşıdım
İsmimi tarihe yazan Çıldır'ım
Bir yalın livana bir yan Borçalı
Bazen Zuruzunayam bazen Çıldır'ım

Kırk beş yıl zulümde tutsak sayıldım
Ne esiri oldum ne bir gün yıldım
Çünkü esir olmaz benim ecdadım
Hem savaşıcı hem ozan Çıldır'ım

Şenlik name yazmış celali kürde
Kurulmuş çeteler beyler ilerde
Halkı aydın özgür kara günlerde
Ermeni çetesi bozan Çıldır'ım

Ben Őenliđim ben Süleyman İrfanı
Ben bilirim töre edep erkânı
Ters lalem var tabiattır loğmanı
Beraberlik millî düzen Çıldır'ım

Kalemde Alpaslan sancak salladı
İspatı Kurtkale Akçekaledi
Çıldır sancağının Serhatdır adı
Bazen Borçalıyam bazen Çıldır'ım

Kısırdağı göy dağının gülü var
Irmağı var iki tane gölü var
Seyyatin'in aşşıklıkta dili var
Bazen tecnis bazen divan Çıldır'ım

ŞEHİTLER ANISINA

Trabzon, Edirne, Ardahan, Van 'dan
Aslan kükremesi gelir her yandan
Koçyiğittir asla kaçmaz meydandan
İşte budur bizim yiğitlerimiz
Sarılmış bayrağa Şehitlerimiz

Tek bir yürek Kürdü, Lazı, Çerkezi,
Türkmeni, Dadaşı, Terekemesi,
Albayrak altında tek çıkar sesi
İşte budur bizim yiğitlerimiz
Fakir çocuğudur Şehitlerimiz

Nice anaların yüreği yandı
Adı Mehmet, Ali, Veli, Hasandı
Ağzından hiç düşmez Ata 'nın adı
İşte budur bizim yiğitlerimiz
Babadan nasihat öğütlerimiz

Doksan bini yatar Sarıkamış 'ta
Bir kar çiçeğidir boranda kışta
Yorganı kar olmuş, yastıđı tašta
İşte budur bizim yiğitlerimiz
Sarılmış toprağa Şehitlerimiz

Kendi toprağında ermiş Őahadete
İspatı mevcuttur Çanakkale 'de
Seyyati yurt vermez it oğlu ite
İşte budur bizim yiğitlerimiz
Saygıyla anılır Şehitlerimiz

RAHŞO AĞA

Saygıyla anıldı ağanın adı
Yıllar yılı bizim köyde yaşadı
Tekme atıp çiftetelli oynadı
Rahşo Ağa köye geldi geleli

Köyün merasını tarla çevirdi
Köyde birlik, imeceyi devirdi
Fakirin rızkıyla harman savurdu
Rahşo Ağa köye geldi geleli

Çoğusunu inancından döndürdü
Okumamak için halkı kandırdı
Marabayı kovup köyü yandırdı
Rahşo Ağa köye geldi geleli

Cehaleti tutsak etti köyünde
Gözü vardı ekmeğinde suyunda
O kazandı oynadığı oyunda
Rahşo Ağa köye geldi geleli

Köyüne sağlıklı yapı kurmadı
Anlamadım nedir bunun maksadı
Seyyati 'de huzur, neşe kalmadı
Rahşo Ağa köye geldi geleli

NASİHAT

Evladım Lelennen olsun nasihat
Sözünü ağzında yutmuyasan ha
Aslan gölgesinde belli olarmış
Tilki gölgesinde yatmıyasan ha

Bürün merhamete koru yurdunu
Dayım Muzaffer kırşanlı ordunu
Arif ol, kâmil ol, koru her dini
Küfredip günaha batmıyasan ha

İsrafil, Seyyati sözün amacı
Kendi gardaşına olma yabancı
Oğlunu gardaş bil, kızını bacı
Kul edip dışarı itmiyese ha

DÜNYA ANNELER GÜNÜNE
Dünyada emsalin bulunmaz senin
Anne sen meleksin gönül dağında
Yıllar geçse toprak olsa bedenin
Yıldız selam durar solu sağında
Anne sen meleksin gönül dağında

Anne tabiyatsın bir çiçek gibi
Bu fani dünyada bir gerçek gibi
Yanında cenneti görecek gibi
Yıldız selam durar solu sağında
Anne sen meleksin gönül dağında

Sen yıldızlar doğdun gençlik çağında
Ağardı saçların ümit dağında
Güneşin ülkemin her sabahında
Yıldız selam durar solu sağında
Anne sen meleksin gönül dağında

Vatan adın dalgalanır ay hilal
Çatık kaşlarında nedir bu celal
Çünkü sen doğmuşsun Mustafa Kemal
Yıldız selam durar solu sağında
Anne sen meleksin gönül dağında

Çünkü nene Hatun ana Fatmasın
Yanık yüreğimde kara sevdasın
Seyyati, metiyem sen bir anasın
Yıldız selam durar solu sağında
Anne sen meleksin gönül dağında

BU KÖY

Köy içinde çay çeşmesi akardı
Bu köy bizim eski köye benzemir
Köyden dört beş bölük koyun çıkardı
Bu köy bizim eski köye benzemir.

Köyü düşündükçe olerem deli
İnsanları üzgün, küskün, çileli,
Ağa yarım hasta, maraba deli,
Bu köy bizim eski köye benzemir.

Salman sürü güderidi Tekinnen
Yolcu emmi ki gelerdi ekinnen
Şimdi ise geçilmir nefretten kinnen
Bu köy bizim eski köye benzemir.

Oruç emi türkü çalar söyledir
Kız gelin yaylada seyran eylerdi
Soran yok ki Seyyati 'nin ne derdi
Bu köy bizim eski köye benzemir.

ÂŞIK ŞEREF TAŞLIOVA* ANISINA

Bir kültür ummanı gitti, yanmaz mı deli gönül
Demir alıp bir limana, sınmaz mı deli gönül
Bir şefülhatem gitti, edebiyat çınarı
Gözyaşını dizelere, sunmaz mı deli gönül

Yirmi iki ekim günü, devrildi koca çınar
Açın bakın dükkânını, lali cevher zümrüt var
Fırtınadan gemisini kurtarmamış kaptanlar
Bahri umman deryasına, dönmez mi deli gönül

Ders alıp Kasım Şenlik'ten, okuttular heceyi
Büyük Türk Edebiyatı, kayıp etti hocayı
Hıfzında ezber tutardı, İmran, Fars, Arapçayı
Yandı hasret volkanına, sönmez mi deli gönül

Edebiyat lokmanıydı, olurdu derde deva
Yaşayan kültür hazinesi, ismi Şeref Taşlıova
Orda yardımcısı olsun, ol Muhammet Mustafa
Kul Seyyati saygısını, sunmaz mı deli gönül

O YAYLADA MOR KUZUNUN HAKKI VAR

Vaz geç duman bu yaylanın üstünden
O yaylada mor kuzunun hakkı var
Daha doymamış ki ana sütünden
O yaylada mor kuzunun hakkı var

Küçükken aç kurtlar ağzına atmış
Sütten yanık kalıp soğukta yatmış
Bu yaylaya kimler beddua etmiş
O yaylada mor kuzunun hakkı var

Kara taşta anasıyla tuz yemiş
Tekrar o yaylaya olmaz mı dönüş
Hakkın bir yargı karar mı vermiş
O yaylada mor kuzunun hakkı var

Dağını bey satmış ovası duman
Otu barut kokar, çiçeğinde kan
Seyyati gerçeği söyler her zaman
O yaylada mor kuzunun hakkı var

GÖZDERİN

Nar olup âşığın cismini yakar
O ürkek bakışın ela gözlerin
Seni gören sofi yolundan çıkar
Koymaz gide yolcu yola gözlerin

Sindirir yıldızı durdurur ayı
Bir bakışın sarsar koca dünyayı
Yüce kudretinden almış sevdayı
Açar seven başa bela gözlerin

Unutur âşığın sohbeti sözü
Denizi andırır gözün mavisini
Suca gerdan zülûf topluyar tozu
Çile saçar bile bile gözlerin

Seyyati, mah yüzün oduna yandı
Bir ürkek bakışlı zandım ceylandı
Sevdalın başına içmez mi andı
İstesem der miydin ala gözlerim

SANATNAME

Reçber oldum topraklarla güreştim
Toprağın üstünde bir çığır aşdım
Sel afeti vurdu birağır geçtim
Bağmadım arkama, duman toz kimi ..

Marangoz oldum odun çürüğe çıktım
Mobilyacı oldum geçdi suntanın vağdı
Uğraştım topladım bir yangın çıktım
Sardı alev dört köşeyi hız kimi...

Duvarcı oldum altdan iskelem uşdu
Yanımda çalışan amele şaşdı
Fırıncı oldum ekme az buçuğ bişdi
Yağf galanını ettim köz kimi ..

Annadım ki başka işte rızkı az
Kulağıma geldi aşkıta goş avaz
Benim yarım oldu söhbet ile söz
Geldi keşdi bunca ömrüm tez kimi...

Bunca ömrümü hep boşluğa adadım
Bu hikmetden ders öğretti üstadım
İsrafil Seyyati, koydular adım
İnledim inledim telli saz kimi ..

TASAVVUF DİVANI

Od cisminden feragaddı, hesap etdim tamı dört,
Kün diye gurdu dünyayı, üç indi, furkanı dört.
Beş gıldı çar etrafını, çekdi birin göye,
Çarıyarlar ispat etdi, kıldılar imanı dört.

Yüz yirmi dört bin mevcudu var, bir deryada dört gemi,
İki muhabbet gülüdür, bin bir adın hendemi,
Gönülleri aydınlattı, Muhammed'in nur demi,
Beşe kisbikar eyledik, durdurdu zamanı dört.

Böyle bir bedri zamana tecüp kaldı Seyyati,
Altı bin altı yüz altmış altının, otuz cüzdür ispatı,
Dört yön verdi tabiata, kibleye kerameti,
Öyle bir bina kuruptu yeri bir mekânı dört.

GİLE BATIM GÜL ESER

Sabah seherinde Çıldır elende
Gül topluyar gül devşirir gül eser
Men seni görmüştüm yayla yolunda
O köylüsen bu köylüsen gül eser
Gölelisen Hasköylüsen Güleser

Beline dolayf serme kurşağı
Bitirif göğsünde bahçayı bağı
Bilmerem ki hangi ana uşağı
Güneylüsen guzoylusan Güleser
Posoflusan Damallısan gül eser

Şahini indirir ela gözünnen
Doyulmaz ki sohbetinden sözünden
Başımı kaldırmam yassam dizinnen
O çaylısan bu çaylısan gül eser
Hanaklısan Ardahanlısan Güleser

Yolum geçse sizin köyün içinnen
Haber alsam kardaşınnan bacınnan
Bir tutam ver seksen örüh saçınnan
O toylusan bu toylusan güleser
Susuzlusan Arpaçaylısan gül eser

Sizin dağlar bizim dağın dalında
Gül devşirir deste güller elinde
Bele güzel olmaz Urus elinde
O yaylısan bu yaylısan Güleser
İğdirlisan Digorlusan Güleser

Rengini alıfı dağın gülünden
Doyulmaz ki onun tatlı dilinden
Astın Seyyatiyi zülfin telinden
O soylusan bu soylusan gül eser
Çıldırılısan Suharalısan gül eser

24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Seni met eylemek sığmaz dizeye
Aşılmaz engeli aşan bir cansın
Kalemin silahtır elde meşale
Aydınlık yolunda bir kahramansın

Senden esinlenmiş her can her ehval
Karanlık günlerde ettin kalmakal
Çünkü öğretmenin Mustafa Kemal
Tuna, Fırat gibi coşan bir cansın

Sen bir öğretmensin aydınlık yolda
Bir ücra köydesin soğuk okulda
Eğitim sunarsın ilçede ilde
Gül gibi toprakta açan bir cansın

Halkın neferisin bayansın baysın
Yürek gerek bunu dünyaya yaysın
Kutlu olsun günün 24 Kasım
Bu sevda uğrunda pişen cansın

Bir yırtık papucu eski paltosu
Artmamış maaşı karın doyası
Demiş Seyyati'ye vatan sağolsun
Zaman çarkında şaşan bir cansın

HABERİN VAR MI?

Beni genç bekleyen vefasız zalim
Gençliğim kocaldı haberin var mı?
Her gün ağacımdan düştü bir yaprak
Kar kapıyı aldı haberin var mı?

Bugüne varmadan unuttum dünü
Hayalimde hiç kalmadı yaz günü
Felek değirmeni öğüttü deni
Tam yarıda kaldı haberin var mı?

Elli altmışına erişti yaşım
Döküldü dişlerim ağardı başım
Önüme düşüyor attığım taşım
Cehalet pac aldı haberin var mı?

Böyle iken ömrümde bitti bir destan
Gel ziyaret eyle gidici hastan
Mekânım topraktır, yerim kabristan
Kul Seyyati öldü haberin var mı?

*Aşık Şeref Taşhova 10 Nisan 1938 yılında Ardahan-Çıldır ilçesi Gülyüzü (Pehreşen) köyünde doğdu. Kuzeydoğu Anadolu âşıklık geleneğinin önemli isimlerinden olan Aşık Şenlik'in oğlu Aşık Kasım'a çıraklık yaparak kendini geliştirdi ve yöredeki âşıklarla tanışma fırsatı buldu. 1996 yılında ise Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın sanatçısı seçildi. 2000 yılında Türksav tarafından Türk Dünyasına Hizmet Ödülü verildi. UNESCO tarafından, âşıklık geleneği temsilcisi olarak Yaşayan İnsan Hazinesi seçildi. Bu unvan, 14 Ocak 2010 tarihinde İstanbul'da Lütfi Kırdar Kongre Merkezinde yapılan törenle ilan edildi. Devlet sanatçısı unvanına sahipti. 20 Eylül 2014 Cumartesi akşamı 21.30'da hayatını kaybetmiştir.

Kaynak Kişi:

İsrafil Uzunkaya, Eşmeşinar Köyü, Çıldır.

KUTLU SEVDA

Eskiden birazcık nezaket vardı,
Anlamaz olmuşsun hatırdan artık.
Muhabbet kuşunu sözlerin vurdu,
Dikenden mezara yatırdın artık.

Hayali suçlarım uğramaz affa,
Hatıran mutluluk hasretin sefa.
Kalemi defteri kaldırdım rafa,
Üstünü çizdiğim satırdın artık.

Vurgunum dedikçe zulmü bastırdın,
Mahkeme önünde mecnun astırdın.
Fırtına çıkardın tayfun estirdin,
Gönül gemisini batırdın artık.

Vazgeç bu çileden ey ceylan dedim,
Ben Hint Okyanusu sen Seylan dedim,
Sana boz yeşeli küheylan dedim,
İnatçı keçiden beterdin artık.

Ey duygu dünyamı yutan canavar,
Çıktığın yollarda hasret hanı var.
Zulmün sonu yok da sabrın sonu var,
Bu kutlu sevdayı bitirdin artık.

Mehmet NACAR

MALAZİRT'TEN HARPUT'A!

Bedrettin KELEŞTİMUR

Türklere Anadolu'nun kapılarını açan, coğrafyayı vatan yapan Malazgirt Zaferinin 944. yıldönümü.

Ağustos ayına Türk'ün zafer ayı dedik! Tarihin bu milleti taçlandırdığı kutlu ve müjde haberleriyle dopdolu bir ay...

Tarihin seyrini değiştiren 8 büyük zafer ki bunlar kronolojik sıraya göre; 26 Ağustos 1071'de Malazgirt... 27 Ağustos 1389'da Kosova... 11 Ağustos 1473'de Otlukbeli... 23 Ağustos 1514'de Çaldıran.. 24 Ağustos 1516'da Mercidabık.. 26 Ağustos 1526'da Mohaç... 4 Ağustos 1578'de Vadiş Seyl... 30 Ağustos 1922'de Başkumandanlık Meydan Zaferi...

26 Ağustos 1071'de Türkiye devletinin temelleri atılıyor. Bu mübarek zaferle Anadolu'nun Türk-lüğü tescil edilmiş oluyor. 26 Ağustos 1922'de ise devlet yeniden kurulmuş ve vatan bütünlüğü ebediyen parçalanmayacak şekilde sağlanmıştır.

Değerli bir tarihçimiz "İstiklal savaşı yalnız Yunanlılara karşı değil istilacı, emperyalist bütün batı dünyasına karşı kazanılmıştır."

Malazgirt'ten Harput'a uzanmak... Harput'tan, Anadolu coğrafyasını ezber etmek... Tarihi bir bir anmak, insana o kadar soylu bir haz veriyor ki!

Eksiğimiz nedir biliyor musunuz? Kendimizi gereği gibi anlatamamak! İki elimizi şakaklarımıza götürerek şöyle bir düşünelim; Anadolu'yu bize gülzar yapan o büyük yolculuğun kaç tane hikâyesi, kaç tane romanı, destanı yazılmış!

Anadolu destanı diyebileceğimiz kaç adet sine-ma çalışması yapıldı!

Çocuklarımıza yönelik kaç çizgi film hazırlayarak hediye ettik!

Ne isterim, Malazgirt bir Çanakkale gibi canlansın!

Malazgirt'te öyle bir tarihi müze oluşturalım ki, 9 asırlık yolculuğun bütün kareleri buradan okunsun!

Elbette ki, Türklerin Anadolu'ya geliş tarihini

1071 Malazgirt Zaferiyle başlatmamız yanlış olacaktır.

Türk'ün Orta Asya'dan, Kafkaslardan tebessüm eden yüzünü Avrupa Hunlarına (398) götürebiliriz.

Ve sonra Anadolu'ya Türk akınları tarihin seyri içerisinde devam ediyor. Anadolu'ya, bir değil, iki değil dördüncü akınları büyük Selçuklu liderlerinden Çağrı Bey'in yaptığını dikkat ve rikkatle okuyoruz.

Bütün bunlar, 'fetih akınlarıdır...'

***

Malazgirt zaferiyle birlikte, Anadolu'nun fetih Türküleri söylenmeye başlanmıştır. Gazi Alparslan'ın komutanları ve onları takip edecek hayırlı bir nesil artık Anadolu'yu bir baştan öte başa fethedeceklerdir. Üzerlerine buzdağları gibi Haçlılar yürüyecekler!

Moğol istilası, Anadolu'ya olan Türkmen göçlerini artırırken Orta Asya ise zaman kaydıyla kendi kabuğuna çekilecektir!

Danişmendoğlu Ahmet Gazi, Ebul Kasım Saltuk, Mengücek Gazi, Artuk Bey, Çaka Bey, Sökmen Bey, Dilmaçoğlu Mehmet Bey, İnal Bey, Emir Çubuk Bey, Tanrıvermiş Beyler...

Bütün bunlar, Anadolu'da kurulan ilk Türk Devletleridir...

Aynı zamanda Anadolu'nun Türkleşmesinin ve İslamlaşmasının da en önemli geçiş yıllarıdır.

Sonrasında, 'birlik ateşi...' insanlık âleminin karşısına dipdiri bir coğrafyayı çıkaracaktır.

Alpler, Gazi Erenler, Ahi Evranlar, Sarı Saltuklar, Yunuslar, Mevlanalar, Şahı Nakşibendiler tarihin altın sayfalarının yazılmasına manevi anlamda vesile olacaktırlar.

****

Türkler, Anadolu'ya geldiklerinde Avrupa ile tartışılmayacak şekilde, yüksek bir medeniyete sahiptirler. Biraz cüretkâr olacağız ama Avrupa'ya 'medeniyetin kapılarını...' Türkler açmışlardır.

Ne kadar inkâr ederlerse etsinler... Cahiz'den, Akşemsettin'e ve İbn Batuta'ya; Farabi'den, Ebul

Vefa ve İbn Rüşd'e; Cabir'den, Ebu'l Vefa ve İbn Haldun'a; Harizmi'den, İdrisi ve Nasuriddin Tuşiye; İbni Sina'dan, Ömer Hayyam ve Razi'ya ve daha nice bilim adamları Alparslan ve onun neslinden gelenlere ışık olmuşlar, rehber olmuşlardır.

***

Maveraünnehir, diğer adıyla Türkistan'dan Anadolu'ya uzanan tatlı bir yolculuk...

Maveraünnehir, Orta Asya'da Ceyhun (Amu Derya) ve Seyhun (Siri Derya) arasında yer alan tarihi bölgenin adıdır.

Tarihin gidişatını etkileyen yüksek bir medeniyetin yaşandığı bu bölgede bugün Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan yer almaktadır. Semerkant ve Buhara gibi hafızalarımızdan hiç çıkmayan Türk İslam medeniyetinin önde gelen kültür merkezleri buradadır.

Malazgirt zaferiyle birlikte büyük Türk İslam medeniyetinin sürekli batıya doğru aktığını göreceğiz.

İsmi üzerinde, Anadolu! Şefkatin ve merhameatin ana damarları ile beslenen bir büyük medeniyet insanlık âleminin seyrini de değiştirecektir.

Türk ve İslam tarihinde yeni bir sayfa açılacaktır.

Malazgirt zaferine biz, 'zaferlerin anası' diyoruz!

Adil Sultan Alparslan ve onun komutanları birbirleri içerisinde ne kadar sınıksız bağlı ve dirayet sahibidirler.

Anadolu'yu fetheden bir asil ruh vardır. Onu besleyen uhrevi dalgalar o kadar güçlüdür ki, o güçte coğrafyayı vatan yapan bir irade saklıdır...

Malazgirt zaferinin üzerinden 944 yıl geçmiştir. Malazgirt'ten Harput'u daha iyi görebiliyoruz. Seyrine doyamadığımız tarihin altın sayfalarıyla daha bir sükûnetle ve suhuletle uzanabiliyor, baş başa kalabiliyoruz.

Muradımız nedir, birlik ruhunun yaktığı o yüce ateşin ihtişamını bir daha yaşama azmini bu millete kazandırmak değil mi?

Sanat ve kültür tarihimizde, edebiyat coğrafyasında özellikle bağrında yetişen şairleriyle ayrı bir yeri vardır. Kahramanmaraş'a şairler şehri diyenler vardır, hatta Kahramanmaraş'ın üç kapısından geçenlerin bunlarının ikisinin şair olduğunu söyleyenler de vardır. Onun için edebiyatımızda Kahramanmaraş, şiirimizin başkenti diye anılıyor. Geçenlerde postadan bana bir paket geldi. Bu paketin içinden Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı şairler ve Karacaoğlan kitabı çıktı. Kitaplar, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi tarafından göndermiş. Öncelikle sayın belediye başkanımıza teşekkür ediyorum. Bu yazımda Kahramanmaraşlı şairlerimizden söz edeceğim.

Karacaoğlan'dan Günümüze Kahramanmaraşlı Şairler kitabının yazarı Ramazan Avcı'dır. Ramazan Avcı bir edebiyat öğretmenidir. Mesleği gereği yaşadığı ili ve bu ilin edebiyatını iyi tanıyor. Usanmadan, yorulmadan zor bir konuya giriyor. Araştırıyor, soruyor ve yüzlerce kaynağa başvurarak Kahramanmaraşlı şairleri devasa bir kitapta toplamaya muvaffak oluyor. Elbette bu kolay bir iş değildir. Sayın Ramazan Avcı'nın bu çabasını alkışlamak lazımdır. Onun için gönülden alkış diyorum.

Kahramanmaraşlı Şairler kitabı büyük boy olup 508 sayfadır. Tertemiz baskısıyla Kahramanmaraş'ta Has Ofset Matbaacılık yayınları arasında Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları arasından çıkmıştır. Eserin giriş bölümünde Belediye Başkanı Fatih Mehmet Erkoç şunları yazıyor: *Kahramanmaraş'ta her mekân bir şairi hatırlatır bize. Yürüğümüz bulvar Necip Fazıl Kısakürek, Alaeddin Özdenören veya Erdem Bayazıt Bulvarı; oturduğumuz semt Karacaoğlan, Yahya Kemal, Akif İnan Mahallesi; çoğumuzun okulunun ismi Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Abdurrahim Karakoç, Yunus Emre, Necip Fazıl Kısakürek, Yahya Kemal Okulu. Dinlendiğimiz park Âşık Mahzuni, Dostozan, A. Rahim Karakoç parkı, kütüphanemizin adı Karacaoğlan, Nuri Pakdil, diye geçer. Hulasa bu şehirde şairlerin anıları ve ruhu bütün canlılığı ile yaşatılmaktadır*, dedikten sonra Sayın F. Mehmet Erkoç sözlerini şöyle noktıyor: *İlimizin ve*

şairlerimizin tanıtımının yanı sıra şehrimizin Şairler Kenti olarak tescillenmesinde referans oluşturacak olan bu eseri hazırlayan araştırmacı / yazar Ramazan Avcı'ya teşekkür ediyorum, merhum şairlerimize Allah'tan rahmet, hayatta olan şairlerimize de sağlıklı uzun ömürler diliyorum. Ben de bu dileklerle âmin diyerek katılıyorum.

Ramazan Avcı, Şiirin ve Şairlerin Başkenti başlıklı yazısında şunları yazıyor: *Karacaoğlan, Dadaoğlu, Derdiçok gibi güçlü halk şairlerinin bu yörede yaşamış olması. Divan şiiri alanında Sümbülzade Vehbi gibi döneminin sultanüş-suara unvanını almış güçlü bir şairin varlığı, cumhuriyet dönemi Türk şiirinin sultanüş-suarası Necip Fazıl Kısakürek'in Maraşlı bir aileye mensup ve her fırsatta Maraş'a olan mensubiyetini seslendirmesi bu yörede hem şiir geleneğinin mayalanmasında hem de her dönemde genç nesle rehberlik edecek güçlü şairlerin bulunmasında birinci derecede etken olmuştur. Ramazan Avcı sözlerinin bir başka yerinde şöyle devam ediyor: *Kahramanmaraş millî, hamasi duyguları besleyen destansı şiirlerin yazılması için gerekli manevi atmosfer. Kültürel birikim ve tarihî kahramanlıkları için gerekli manevi atmosfer, kültürel birikim ve tarihî kahramanlıklara da fazlasıyla sahiptir. Bayrak olayı, Sütçü İmam olayı, İstiklâl Madalyasını hak edişi ve nihayetinde kahramanlık unvanının kazanması birer destan konusudur. Bu destan Sütçü İmam'ın, Rıdvan Hoca'nın, Millîş Nuri'nin, Senem Aysé'nin, Aslan Bey'in ve daha yüzlerce kahramanın ruhunu bir nehir gibi günümüze taşımaktadır* (Avcı, 2014-423).*

Kahramanmaraş'ın edebiyat damarı modern bir usta-çırak geleneği ile beslenmektedir. Bu gelenek içinde usta ağabeyler ve çırak kardeşler vardır. Cumhuriyet döneminin en usta ağabeyi şüphesiz Kahramanmaraş'ın köklü ailelerinden birine mensup Necip Fazıl Kısakürek'tir. Maraşlı ediplerin Necip Fazıl Kısakürek'in izinden yürüyerek ve onun düşünce kalesi olan Büyük Doğu dergisiyle beslenerek çoğalmaları; Necip Fazıl mektebinden yetişen Nuri Pakdil'in Edebiyat; Cahit Zarifoğlu ve arkadaşlarının Maveria dergilerini; Bahattin

Karakoç'un da Dolunay dergisini çıkartarak şair ve yazar adaylarının kendilerini ispatlama imkânını sağlamaları ve genç ediplere ağabeylik ve rehberlik yapmaları, onların yetişmelerine önemli katkılar sağlamıştır, diyerek Kahramanmaraş'ın dününden bugüne sanat ve edebiyat alanında köklü ve sağlam bir şair, yazar ailesine bağlı olduğunu ve bunlardan etkilendiğini ifade ediyor. Kahramanmaraş şairleriyle ilgili daha önce Şeref Turan'ın hazırladığı "Maraşlı Şairler Antolojisi (1960)" yine ikinci eser olarak bu antolojinin yazarı Ramazan Avcı'nın Kahramanmaraş Valiliği tarafından hazırlanan Kahramanmaraşlı Şairler Antolojisi (2008)dir.

Kitapta 200 şaire yer verdiğini öğreniyoruz. Şairleri yazılırken şairlerin birer fotoğrafı, öz geçmişleri ve onun en az üç şiirine yer verilmiştir. Kitabın son bölümüne de zengin bir kaynakça eklemiştir. Kitapta 400 şiir vardır. Bunların hepsini zevkle okuduğumu belirtmek isterim. Kitapta yer alan şairlerden bazıları şunlardır: *Karacaoğlan, Sümbülzade Vehbi, Necip Fazıl Kısakürek, Hilmi Şahballı, Cahit Zarifoğlu, Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Abdurrahim Karakoç, Bahaettin Karakoç, Ertuğrul Karakoç, Oğuz Karakoç, Hayati Vasfi Taşyürek, Alaeddin Özdenören, Mevlana İdris Zengin, Şevket Yücel, Nihat Yücel, Ali Akbaş, Ali Gözükkara, Ali İhsan Kuyumcu, Ali Kemal Gözükkara, Asuman Soydan Atasar, Durmuş Ali Ekber, Mehmet Reşit Ayhan, Arif Bilgin, Arif Eren, Şevket Bulut, Oğuz Paköz, Ahmet Tefrik Paksu, Öksüz Ozan, Ramazan Avcı, Rüştü Şardağ, Şevket Yücel, Nihat Yücel, Yalçın Yücel, Tayip Atmaca, Tanyal Sünbül, Hanefi Kara, Bejan Matur.* Kitapta ayrıca bir hayli halk ozanının da yer aldığını görüyoruz. Bunlardan bazıları şunlardır: *Âşık Ali Aktaş, Âşık Çimani, Âşık Devai, Âşık Hüddai, Derdiçok, Âşık Hüseyin, Âşık Mahzuni, Âşık Kul Ahmet, Âşık Kul Hasan, Âşık Mahrumi, Âşık Meçhuli, Âşık Meftuni, Âşık Selami, Âşık Kozanoğlu, Âşık Yener.* Bugün bunlardan aramızdan olmayanlar da vardır. Aramızda olmayanları saygıyla ve rahmetle anıyor, yaşayanlara sağlıklı ve uzun ömürler diliyorum.

Sözün özü, değerli edebiyat öğretmeni Ramazan Avcı, Türk edebiyatına ve Kahramanmaraş kütüphanesine çok değerli, kalıcı ve nitelikli kaynaklara dayanan akademik bir kitap kazandırmıştır.

Sayın Avcı'yı yürekten kutluyorum. Kitaplığında Afyon, Aydın, Malatya Eskişehir, Elazığ, Kayseri, Muğla, Kırşehir, Urfa, Yozgat Şairleri Antolojisi, Çorum Şairleri Antolojisi bulunmaktadır. Keşke bu geleneği tüm illerimizin belediye başkanları da sürdürseler. Sözümü A. Rahim ve Bahaettin Karakoç'un kardeşi, yakında aramızdan ayrılan Ertuğrul Karakoç'un (25 Temmuz 2015) Merhaba Memleketim adlı şiiriyle bağlamak istiyorum. E. Karakoç'a Allah'tan rahmet; tüm Karakoç ailesine ve sevenlerine başsağlığı diliyorum.

MERHABA MEMLEKETİM

Şu deli dolu yağmurların yağması var ya hani

İnceden siğim siğim

Bir türkü gibi dokunur insana, bir türkü gibi ağlamaklı

Alıp yalnızlığımı giderim demir çarık, demir asa

Alacakaranlıkta bir kerpiç eve konuk olurum

Duvarda asılı seccade ve köşede bakır mangal

Sofrada bulgur pilavı, ayran ve soğan

Çanakkale ve Yemen ağıtlarıdır söylenen

Düşlere uzanır ellerim, çiçek çiçek yeniden

Ve daha bir kutsallaşır memleketim.

Bir rüzgâr eser dağ koruklarında dağ korukları ıtır kokar,

Gider de kokusu Veysel Karani'yi bulur, Derviş Yunus'u

Ve Sütçü İmam'ı bulur Maraş'ta

Ve yükselir kerpiç evlerden

Memleketin yazılmamış ahvali

Hangi yürektir alıp götürür insanı Bingöl Yaylalarına?

Hangi yürektir bu kilime nakış olmaz, düğüm olmaz.

Bir elim Afyon Kalesi şimdi

Bir elim Harran Ovası

Islak trenler geçer gözlerimden doludizgin

Öylesine duyguludur ki yağan yağmur

Anlatılmaz.

Merhaba memleketim, ekmeğim, kavgam, barışım,

Gençliğim, şiirim, sevdam

Tozlu yolum, bakır tasım, hasret dolu mektubum,

Elimde kır çiçekleri oy leydim leydim

Merhaba

Ay yıldızlı hürriyetim,

Merhaba memleketim.

Ertuğrul KARAKOÇ

Akşam saat 20.30'da kabul edilen bir yasayı, şair Mehmet Emin Yurdakul'un önerisiyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tüm üyelerinin ayağa kalkıp üç kez bağırarak "Yaşasın Cumhuriyet" diye bağırımlarının ardından 92 yıl geçti. Toplumsal ve bireysel geleceğimiz hep bu kavram üzerine kurulmuş, tarihimizin gördüğü en büyük devrimin de adı olmuştur Cumhuriyet.

Cumhuriyet kurulmuştur. Ancak devralınan miras pek de iç açıcı değildir. Kısaca bu mirası özetleyelim:

Rönesansı, reformu, sanayi devrimini, akıl çağını yaşayamadığı için çağ dışı kalmış, sömürge hâlinde, güçsüz, çökmüş bir devlet.

Dünyaya kapalı, yoksul bir halk. İdari, siyasi, ekonomik kapitülasyonlar, imtiyazlar. İlkel bir tarım toplumu. İflas etmiş bir maliye, ağır yaralı bir ekonomi.

Çok cılız denilebilecek küçük sanayi, sıfıra yakın orta sanayi, sıfırında altında büyük sanayi söz konusu.

Kişi başına düşen milli gelir 7 lira, kişi başına düşen kamu harcaması kişi başına 50 kuruş.

Madenlerin neredeyse tümü, başlıca limanlar, mevcut demiryolları yabancı şirketlerin denetiminde. Öyle olmasa da onları kullanacak Türk eleman söz konusu değil.

Kara yolu yok denilecek kadar az düzeyde.

Ticaret dersiniz genel olarak azınlıkların, leventenlerin ve yabancıların elinde.

Toplu iğne dahi üretilemiyor, dışarıdan alınıyor.

Sıtma, verem ve frengi hastalıkları yaygın bir şekilde.

Ülke genelinde 158 ortaokul, lise ve medrese uzantılı üniversite var.

Anadolu çağ dışı kalmış medreselerin elinde, dolayısıyla bilim hayatı çok gerilemiş durumda. Halkın sadece % 7'si okur yazar. Bu oran kadınlarda yüzde bir bile değil, dolayısıyla da tüm meslekler erkeklerin tekelinde.

Kadınlara seçme seçilme hakkı yok, yani yurttaş bile sayılmıyorlar. Ulus değil, ümmet anlayışı

egemen durumda.

Tüm Osmanlı gazetelerinin günlük satış sayısı 100.000'i geçmiyor.

Avrupalılar karşısında kendini ezik hisseden, pısrık, teslimiyetçi aydınlar, bürokratlar ve siyasetçiler.

Ortaçağın bile neredeyse gerisinde kalınmış pek çok konuda. Kısacası hem nitelik hem de nicelik olarak borca batmış bir ülke.

Dört yıl süren Millî Mücadele sonrasında insanımızın gurur verici birçok özelliğinin yanında birçok eksikliği de ortaya çıkmıştı. Bu nedendir ki yeni kurulacak devletin ana niteliklerini bu mücadele sırasında elde edilen deneyimler ve edinimler oluşturuyordu. 100.000 asker ve sivil kayıp vererek kavuştuğumuz bağımsızlığımızı bir daha yitirmemek için geleceği güven altına almak, kalkınmak ve çağı yakalamak zorundadır. İşte bu amaçlarla kuruldu Türkiye Cumhuriyeti. Ve bugün övünebileceğimiz her şeyi bu amaçlarla kurulmuş Cumhuriyetimize borçluyuz. Bu konuda bize önderlik yapan Mustafa Kemal Atatürk'e borçluyuz.

Türkiye Cumhuriyeti, rastlantılar sonucu ya da birilerinin uygun görmesi ya da emperyalizmin kendi çıkarı doğrultusunda varlık kazanmasına yardım ettiği bir devlet değildir. Bağrından yetiştirdiği evlatlarının canı ve kaniyle, dişi ve tırnağıyla kurduğu bir devlettir. Bu devletin bir kuruluş felsefesi ve amacı vardır. Bu felsefeyi, gerekçeyi ve amacı en iyi özetleyen anlatım belki de şudur: "Bağımsız, laik, akılcı Türkiye Cumhuriyeti"

Evet bu yıl Cumhuriyetimizin 92'nci yılındayız. Ve şimdi durup kendimize sormalıyız: "Bu şartlar altında küllerinden yaratılan bu devleti hak ettiği çağdaş uygarlık seviyesine çıkarabildik mi? Yoksa yerimizde mi sayıyoruz?" Bu soruya verilecek cevapları duyar gibiyim. Ancak sadece ahlanıp vahlanmakla olmaz hiçbir şey. Eğer durum vahim, karanlık görünüyorsa birer mum yakmanın zamanıdır. Bunu en azından küllerinden bir devlet yaratınlara borçluyuz.

Tüm Türk ulusunun Cumhuriyet Bayramı kutlu olsun.

Dindard kavramıyla Batının rönesans ve reform hareketleri sonrası İslam dünyasında hatta tüm doğuda çıkardığı ve Müslüman dünyanın üç yüz yılı aşkın bir süredir hâlâ atlattığı bunalım sürecinde dine, iman ve bağlılıkta bu süreçte kendi konum ve kimliğini belirlemeye çalışan inanan aydınları kastediyorum.

Batının üstünlüğü sürecinde Osmanlı, son dönemi itibariyle bürokraside üç temel ayrıma ulaşmıştır:

Birinci grup: Dinin buyruk alanından çıkıp her ne olursa olsun Batı, batılı gibi olmada tamamen onların yaptıklarını yapmadan başka çare kalmadığına inananlar ve bunu uygulama imkânına kavuşanlar. Yeni Osmanlılar veya Jön Türkler olarak başlayan az bir aydın grubun başlattığı bu yaklaşım, İttihat ve Terakkiye devamında Cumhuriyete yön vermiştir.

İkinci grup: Bugün 'liberal' diye ifade edilen Batıya tamamen açık, dine ve dindarlara da hak veren daha çok birinci grup yaklaşımının hakim olduğu bugün bile belirleyiciliği sağlayan etkin aydın grubu.

Üçüncü grup ise ilk paragrafta tarifini yaptığımız dindard gruptur.

Osmanlı son döneminde 'dindard aydınların' batı dünyasına karşı konumu 'tamamen batıyı ve batıdaki her şeyi alalım ilim ve fennini ama dini ve ahlaksızlığını değil' noktasıdır. Aslında bu anlayışta temelde hata ve eksikler vardı. Dahası İslam dünyasının 'müslüman aydınları' batı bunalımını gerçekçi ve doğru şekilde değerlendirip yerli yerine oturtmamışlardır. Bu eksiklik diğer gruplar içerisinde hep azınlık ve etkisiz konumda onları tutmuştur.

Tekrar ifade etmek gerekirse bugün Türkiye ve İslam dünyasının içinde bulunduğu olumsuz durum üç yüzyıl önce yaşadığımız Batı bunalımıdır. Bu sorunu yerli yerinde çözmediğimiz sürece de acı tablomuz devam edecektir.

Osmanlı açısından ifade edecek olursak 'batı bunalımı' karşısında 'ittihat ve terakki' süreciyle

başlayan birinci grup hakimiyeti ve zihniyetiyle bu bunalımın tam olarak çözülemeyeceği ortaya çıkmıştır. Belirli bir noktaya gelmesinde ikinci liberal grubun dengeleyici etkisi önemlidir. Diğer taraftan, diğerlerince hep çekiştirilen dindard grubu ifade ettiğimiz üzere bir defa batıya karşı kendini konumlandırmada açık ve net bir anlayış ortaya koyamamıştır. 'Din ve ahlaksızlığını değil ama batının her şeyini alalım' anlayışı sonuçta onları çok az bir farkla diğer iki gruba, onların anlayışına götürecektir.

İslam dininin etkin ve güçlü dinamiğini etkin hâle getiremedikleri gibi bunu sağlayıcı yerli yerinde ciddi etkili, sürekli bir fikir, düşünce ve çalışmaları da olmamıştır.

Siyasal İslam diye ifade edilen yaklaşımla da bunun hiçbir şekilde 'batı bunalımına' çözüm olmayacağını yaşadığımız son süreç göstermiştir.

Yönetimde ve yönetiyor olmak dindarda olsanız sorunun çözümü anlamına gelmemektedir. 'Batı bunalımına' karşı bugün geldiğimiz hatta aldığımız küçük adımı bence dindarlara değil liberallere borçluyuz. Konumları, siyaseti de belirlemektedir.

KENDİ NEFSİME

Seninle barışmam, boşa uğraşma
Dünyâyı vereyim desen, istemem.
Kalıba gir küçül, haddini aşma!

Ne çıkar, kudursun dışarda deprem
İçimde fırtına dinmek bilmiyor.
Böyle sevdâlara bulunmaz merhem.

Ağla nefsim, gülmek gönül silmiyor
Sindiğin mekânın dışına taşma.
Bu saatten sonra ölümden de zor;

Seninle barışmam, boşa uğraşma.

Önder ÇAĞIRAN

Sözlü anlatı geleneğinin temsilcileri âşıkların eserleri, devirin şartları gereği yazılı kaynaklara ya çok geç intikal etmiş ya da bazıları bu şansını dahi bulamadan kaybolmuştur. Azıcık şanslı olan âşıkların eserleri yazılı kaynaklarda kendisine yer bulmuş ve böylece zamanın elini tutmayı başarmışlardır. Bu sefer de zamanın elini tutan bu eserleri yazılı kaynaklardaki kayıtlardan doğan problemler tehdit etmeye başlamıştır. Folklorun doğası gereği bu problemler her zaman var olmuş ve her âşığın eserlerini de derinden etkilemiştir. Bir âşığın herhangi bir şiirinin farklı metinlerinin olmasının sebebi budur. Bu durum zamanla bilgi kirliliği gibi hoş olmayan bir durumu da beraberinde getirmiştir. Bu problemler sadece edebiyat eserleri için değil, sözlü kültür ortamı ile ilişkili bütün kültür unsurları için geçerlidir.

Bu problemlerin bir başka tarafı da kaynaklara ulaşma zorluğudur. Mesela 19. yüzyılda yaşamış bir âşığın gezdiği veya şöhretinin yayıldığı coğrafyalardaki yazılı ve sözlü kaynakların tamamı taranmadan yapılan biyografik çalışmalar hep eksik kalacaktır. Bu tür çalışmalar, beraberinde birtakım eksiklikleri de getireceğinden yeni bazı çalışmalara da gebe olmak zorundadır. Dolayısıyla yukarıda temas edilen ölçütler kullanılmadan yapılan her çalışma bir başka çalışmaya gebe kalmaktadır. Burada sayılan sebeplerden dolayı âşık edebiyatının en önemli ve zirve şahsiyetlerinin hiç ortaya çıkmamış, kıyıda köşede kalmış eserleri olabilmekte veya mevcut şiirlerinde farklılıklar meydana gelebilmektedir. Gün geçmiyor ki edebiyat ve bilim dergilerinde bu türden problemler veya tanıtımları konu alan bir yazı yayınlanmamış olsun.

Âşık edebiyatının 19. yüzyıldaki en dikkate değer temsilcisi olan Develili Seyranî'yi de bu bahtsız âşıklar arasında saymak yanlış olmasa gerektir. Bize göre, Seyranî üzerine yapılacak bir çalışmada onun gezip gördüğü, eğlendiği, bir müddet yaşadığı yerlerdeki yazılı ve sözlü kaynaklar dikkatle

incelenmeli, birkaç kez gözden geçirilmelidir. Bu yazının konusunu teşkil eden yeni bir şiirden hareketle şunu söyleyebiliriz ki Seyranî gibi bir âşık her gittiği, kaldığı veya eğlendiği yerde bir şiir söylemiş olabilir ve bu şiirler o bölgedeki yerel kaynaklarda saklı olabilir. Yerel kaynaklarda yer alan metinlerine ulaşma zorluğu bulunduğu ulusal boyutta yapılmış çalışmalarda bu metinler olmayabilir.

Âşık edebiyatının 19. yüzyılda yetiştirdiği en ünlü şahsiyetlerden biri olan Develili Âşık Seyranî, 1800 yılında Develi (Everek)'de doğdu (Yüksel, 1985, 11-12; 1987, 1; Çatak, 1992, 9; Sakaoğlu, 1989, 215)¹. Asıl adı Mehmet'tir. Babası, Oruz Camii imamı Cafer Efendi, annesi Emine Hatundur. Dört kardeşin en büyüğüdür. İlk okulu babasının yanında tamamlamış, bir ara Halâsiye Medresesine devam etmiştir. Gençlik yıllarının bir kısmını Develi ve çevresinde geçirmiştir. 1820'lerde askere alınmış², bu vazifesinin sekiz yıl sürdüğü anlaşılmaktadır³. Develi'nin ticaret merkezi olması sebebiyle Seyranî'nin şiirleri kısa sürede çevresinde yayılmıştır. Âşık, Develi'nin tanınmış tüccarlarından Agop Ağa ile birlikte Niğde, Bor, Konya yolunu takip ederek 1832 yılında İstanbul'a gelmiştir. Köprülü medresesine devam etmiş, bu eğitiminin üç veya yedi yıl sürdüğü ileri sürülür. İstanbul'da umduğunu bulamayan Seyranî, 1839 yılında bir kervanla birlikte Halep'e gider. Bu macerası da üç yıl süren Seyranî, Adana yoluyla Develi'ye döner⁴. Bir müddet sonra Develi'den sıkılır ve tekrar gur-

1 Seyranî'nin doğum tarihini 1807 olarak alanlar olduğu gibi 1788 yılına kadar geriye götürülenler de vardır. Bu yanlışlık A. Hazım Ulusoy'dan kaynaklanmaktadır. Seyranî hakkında ilk matbu eseri veren Ulusoy, onun doğum tarihini 1807 olarak gösterdiği için daha sonra çalışma yapanlar aynı yanlış sürdürmüşlerdir (Yüksel, 1987, 1).

2 Âşık Ali Çatak, Seyranî'nin askere alındığı tarihi 1822 (Çatak, 1992, 11) olarak verirken, Saim Sakaoğlu bu konuda tarih vermez (Sakaoğlu, 1989, 215).

3 Âşık Ali Çatak, Seyranî'nin askerlik süresini altı yıl (Çatak, 1992, 11) olarak alırken, Saim Sakaoğlu bu konuda tarih vermez (Sakaoğlu, 1989, 215).

4 Seyranî'nin Develi'ye dönüşü için Hasan Avni Yüksel (Yüksel, 1987, 1-7) ve Saim Sakaoğlu (Sakaoğlu, 1989, 215) tarih vermezler.

beteye çıkar. Gurbette ne kadar kaldığı bilinmemektedir. Tekrar memleketine döner ve 1866 yılında ölür (Yüksel, 1987, 1-7; Çatak, 1992, 9-11; Sakaoğlu, 1989, 215).

Seyranî ile ilgili bu çalışmada Seyranî'nin yayınlanmamış bir şiiri tanıtılacak ve Seyranî'nin Niğde ve Bor'a gelip gelmediği meselesi tartışılacaktır.

Âşık edebiyatında önemli bir yer tutan Develili Seyrânî'nin şiirleri pek çok cönkte yer almaktadır. Seyranî'nin şiirleri üzerine yapılan çalışmalarda bu kaynaklar taranmakla birlikte, kenarda kalan bazı kaynaklar gözden kaçmıştır. Nitekim Hasan Avni Yüksel'in 1985 yılında tamamladığı "Develili Âşık Seyrânî ve Şiirleri" başlıklı doktora tezi ile aynı yazarın 1987 tarihli "Âşık Seyrânî" kitabı, Seyrânî üzerine yapılmış en son çalışma olduğu için Âşık Ali Çatak'ın "Bütün Yönleriyle Seyrânî" ve Muzaffer Uyguner tarafından hazırlanan "Seyranî" başlıklı çalışmalar, bu türden kaynak taranarak elde edilmiş çalışmalardır. Ancak kütüphanelerimizdeki yazılı kaynakların tamamı taranamadığı için bu çalışmaların dışında kalmış pek çok şiir yer almaktadır. Ayrıca araştırmacı Rasim Deniz'in tespitlerine göre İstanbul'daki bir vakıf kütüphanesindeki cönkler içerisinde âşığın yayınlanmamış yüz civarında şiiri vardır. Nitekim Deniz bu şiirlerden sekiz adedini bir tebliğ konusu yapmıştır (Deniz, 2003, 389-399). Hâl böyle olunca âşık edebiyatının en üretken şairlerinden olan Seyranî'nin ne kadar şiiri olduğu konusu su götürür tartışmalara gebe kalmaktadır.

Şifâî ile Selvihan Hikâyesi üzerine yaptığımız yayında⁵ esas aldığımız Bor Halil Nuri Kütüphanesi K409 numarada kayıtlı H.1246/M.1831 tarihli, kırmızı meşin ciltli yazmanın içinde "Şifâî ile Selvihan Hikâyesi", Hüdâî'ye ait iki ve Seyranî'ye ait bir şiir yer almaktadır. Hüdâî ve Seyrânî'ye ait şiirler, "Şifâî ile Selvihan Hikâyesi"nin sonunda yer almaktadır. Seyranî'nin şiiri, yazmadaki en son şiir (30b)'dir. Sözkonusu şiir, "Görünür" re-

⁵ Faruk Çolak, "Şifâî ile Selvihan Hikâyesi", Journal of Turkish Studies/Türklük Bilimi Araştırmaları, 30/1, Harvard University, 2005.

diffi bu şiir hikâyesinin sonuna tahminimize göre "duvaggapma"⁶ geleneği çerçevesinde yerleştirilmiştir. Şiirin yazıldığı kaleminin ve yazı stiline farklı olması, esere daha sonra da ilave edilmiş olabileceği kanaatini kuvvetlendirmektedir. Eesere ne zaman ilave edildiği belli olmadığı için hikâyesinin sonunda verilen istinsah tarihi esas olarak alınmıştır.

Yukarıda aktarılan Seyrânî'nin hayat hikâyesinde bizi ilgilendiren problemleri kısım, onun İstanbul'a gidiş tarihinin 1832 olup olmadığı ve Niğde'den geçip geçmediği meselesidir.

Develi, XVII. yüzyılda Niğde'ye bağlı bir kazadır. XVIII. yüzyılda Niğde'den alınıp Kayseri'ye bağlanmıştır (Görmez, 2003, 41-42). Uzunca bir süre Niğde'nin kazası olma özelliğini koruyan Develi, İstanbul'a ulaşım açısından da Niğde'ye bağımlıdır. Develi'den İstanbul'a ulaşabilmek için Niğde ve Bor'dan geçmek gerekmektedir. Seyranî, İstanbul'a giderken geçiş güzergâhında olmasından dolayı Niğde ve Bor'dan geçmiştir. Bu seyahati tarihî kaynaklarda 1832 olarak yer almaktadır. Ancak biz bu seyahatin yukarıda künyesi verilen kaynaktan hareketle 1831 yılı olduğu görüşündeyiz. Bu iddiamıza delili olarak da Bor Halil Nuri Kütüphanesi K409 numarada kayıtlı cönkteki H.1246/M.1831 tarihidir. Yukarıda da bahse konu olan ve daha önce yayınlanmamış bir Seyranî şiirinin de yer aldığı cönkteki bu tarih esas alınmalıdır.

Bizi bu düşünceye iten bir başka sebep de aşağıda metnini verdiğimiz şiirin sadece Bor Halil Nuri Kütüphanesinde yer almış olmasıdır. Âşık, Niğde ve Bor'dan geçerken buradaki yerel âşıklarla karşılaşmış ve muhtemelen aşağıdaki şiiri söylemiştir.

*Ararlar gurbetlik elde gezenin
'Ar gözüne hayâl hayâl görünür
Felek şiddetinden özü bezenin
Yâr gözüne hayâl hayâl görünür*

⁶ Halk hikâyelerindeki "Duvaggapma" geleneğiyle ilgili bk. (Alptekin, 2002, 46-48).

Gözi katre katre al kan dolanıñ
Gül beñzi felekden o kim solanıñ
Hem divâne meşrep cünûn gezeniñ
Yâr gözüne hayâl hayâl görünür

Felegiñ tığından bağrın ezeniñ
Güzeller derdinden özü bezeniñ
Beyhude ğurbetlik elde gezeniñ
Kâr gözüne hayâl hayâl görünür

ŞEHİD CENAZESİ Mİ YOKSA NAAŞ MI DENİLMELİ? (KADINHANI ŞEHİDİ)

C. ÇALIŞKAN

Bu günler, Türkiye'nin kardeşlik ve bayraklaşma dönemdir.

“Türkiye’de karşımıza çıkan anti militaristlerin hiçbirinin gerçek bir demokrasi düşüncesi ve tavrına sahip olmadıklarını bilelim. Bütün uygar milletler gibi ordu-muza sahip çıkmak zorundayız”

(İlber ORTAYLI)

Seyrânî her ‘ilmiñ başıdır sabır
Erdilir murâda kulunu Gafûr
Ene’l-Hak sırrına irende Mansûr
Dâr gözüne hayâl hayâl görünür (Bor Halil
Nuri K409: 30b)

Sonuç olarak Seyranî biyografilerinde aşğın İstanbul’a gidişinin 1831 olarak değiştirilmesi ve yukarıda metni verilen şiirin Seyranî’nin şiiri olarak şiirleri arasına alınması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Alptekin, Ali Berat (2002); **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Akçağ Yayınları, Ankara.**

Bor Halil Nuri Kütüphanesi Yazmalar K409.

Çatak, Ali (1992); **Bütün Yönleriyle Seyrânî**, yyy.

Çolak, Faruk (2005); “Şifâî ile Selvihan Hikâyesi”, Journal of Turkish Studies/Türklük Bilimi Araştırmaları, 30/1, Harvard University.

Deniz, Rasim (2003); “Âşık Seyranî Kitaplarında Gördüklerimiz ve Yeni Bulunan Sekiz Şiiri”, Bütün Yönleriyle Develi 1. Bilgi Şöleni 26-28 Ekim 2002, Develi Belediyesi Yayınları, Develi.

Görmez, Kemal (2003); “Osmanlıdan Cumhuriyete Develi’de Sosyal Yapı Nüfus Açısından Bir İnceleme”, Bütün Yönleriyle Develi 1. Bilgi Şöleni 26-28 Ekim 2002, Develi Belediyesi Yayınları, Develi.

Sakaoğlu, Saim (2002); “Türk Saz Şiiri”, **Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı-III Halk Şiiri)**, 445-450, 105-250.

Uyguner, Muzaffer (1991); **Seyranî, Bilgi Yayınevi, İstanbul.**

Yüksel, Hasan Avni (1985); Develili Âşık Seyrânî ve Şiirleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.

Yüksel, Hasan Avni (1987); Âşık Seyrânî, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Cenaze ve naşa sözlük anlamı olarak aynı olmakla birlikte şehitlerimizin diğer cenazelerden farklı isimle anılması gerekir. Böylece daha anlamlı olur. Hem şehit yakınları hem toplum bakımından kutsallığı ve diğer ölümlerden farklılığı anlaşılacaktır. Mehmet Akif üstat Safahat’ında ölüleri naşa ismiyle anmıştır. Biz yeni bir şey söylemiyoruz. Bilinen şeyi güncellemiş oluyoruz. Bu kelime kullanılırsa çok müspet neticeler vereceği inancındayım.

Ölmek de doğmak gibi bir ilahi kanundur. Bu ölümler eceli kaza, eceli müsemma ve şehit olma şeklinde meydana geliyor.

Biz burada Konya’da kahraman şehitlerimizi anarken şehit cenazesi yerine “şehit naşı” denmesini öneriyoruz. Nedenini de yukarıda açıklamaya çalıştık.

Çarşamba günü Yazır’daki şehidimizin evine ziyarete gittim. Evlerin duvarları kızılıncık ağaçlarının dalları üzerindeki meyveleri gibi kıpkızıl olmuştu. Arabalara asılmış ay-yıldızlı bayraklar mahalleyi çiğdem tarlasına dönüştürmüştü. Kadınhanlı kahraman şehidimizin yakınları, en az şehidin kendi-

si kadar kahramandı. Çünkü o metanet ne kadar sükûnet ve sabırdı. Şehit, yakınlarının bu durumuna imreniyordur. Sanki Mevlana'nın sözünü ettiği ölüme "düğün gecesi" demişti. Çünkü bu ev sanki damat eviydi. Şehit babası, damat babası gibiydi. Abartmıyorum aynen böyleydi. Baba ne kadar tevekkülle karşılaşmıştı. Böyle bir imanı çok az kimse gösterebilirdi.

Böyle günlerde Konya Belediyelerimizin bayraklaşmaya katkı yapması daha çok yakışıır. Çünkü Konya, Selçukluya yüzyıllar başşehir olmuş bir büyüklüğü tarihinde taşır. Konya'da bayraksız sokağın kalmaması daha iyi olurdu.

Toplumları dinî ve millî hassasiyetler ayakta tutar. İşte şehitlerimiz bize millî ve dinî yönden uyanık olmamızı hatırlatır. Şunu biliyoruz ki Konya'da çok az da olsa yanlış dinî öğretim sonucu bayraktan rahatsız olanlar bulunmaktadır. Zaman zaman din âlimlerimiz konuya açıklık kazandırırlarsa bu batıl anlayış giderilmiş olur. Selçuklunun başşehri Konya'da bunun olmaması gerekirdi ama Konya bir dünya şehridir!

Zamanın birinde, İstanbul'dan Konya'ya Hafız Burhan gelir. Okuması bitince İstanbul'a dönmesi gerekir. Tam da bu sırada Hacı Veyiszade Hoca Efendi:

- Ey Konyalılar, gelin şu adamı Konya'mıza kazandıralım.

Konyalılar:

- Hocam, o içki içiyor, derler.

Hoca Efendi:

- İçerse içkisini ben alacağım. Ben onun içkisine değil, ilmine talibim. Konya'ya onun ilmini kazandırırım, der.

Fakat Hoca Efendi, Konyalıları ikna edemez. Hafız Burhan da ilmiyle İstanbul'a geri döner.

Başta din ve bayrak bu milletin iki temel değer paydasıdır. Özellikle bazı Konyalılara göre millî semboller "dine" aykırıdır. bu manayı Kur'an-ı

Kerim'in hangi ayetinden çıkardılar?

Yağmur suları birikerek selleri oluşturur. Bu seller annelerin elinden bebeklerini alıp götürürler. Artık şöyle der anne "nasıl oldu da birden çocuğum elimden kayıp gitti." İşte üç yıldır ufak ufak hadiseler büyüyerek bugünkü yaşadığımız sellere dönüştü. Bu birikmiş düşmanlığı boşaltamazsak vatan toprakları ayağımızın altından kayma tehlikesiyle karşı karşı kalabilir. Suriye'nin bugünkü duruma geleceğini on sene önce söyleyen olsa adama deli muamelesi yaparlardı. İlk başladığında dış güçlerin ayrılıkçı güçlere yardım etmesiyle beraber rejim askerleri bastıramadı, karşılıklı düşmanlık Suriye devletini bugünkü hâle getirdi. Bu nedenle hiçbir ayrılıkçı gücü basit ve önemsiz görmemeliyiz.

İmam-hatip okullarının yeni açıldığı dönemde sanki her imam-hatipli MİT görevlisi gibiydi. Devleti ve milleti kendilerinden sorumlu ittihaz ederdi. O dönem ders olarak yüzeysel olsa da millî şuurun derinliğine kazandırıldığı müesseslerdi. Bugün öyle müesseselere ve gençliğe daha çok ihtiyaç vardır. O dönemde siyaset bugünkü kadar eğitim yuvalarına girmemişti. İnsanları savaş yorgunu yapmamak lazım. Şair Eşref'in dediği gibi: Gam değil amma bu mülkün böyle elden gitmesi /Git gide zulmetmeyle elde ahali kalmıyor. Bu günlerin yaşanacağı biliniyordu. Devlet tetikteydi ama düşmanlar daha fazla dış güçlerin ve içerdeki yardımalarıyla daha da tetikteydiler.

Dinin şehitlikle ilgili ayetleri daha çok işlenmelidir. Okullarda bayraktan ve şehitlikten daha fazla söz edilmelidir. Çünkü ülkemiz şehitlerin varlığıyla hür ve bağımsız olarak yaşamaktadır. Bu nedenle gençlerin kozmopolit olmaması için tedbirler alınmalıdır. Aynı inanç ve dava insanları dünyalık menfaatleri için düşman oluyorlar. Buna Irak, Suriye ve diğerleri birer örnektir. Bundan vaz geçilmelidir. Sadece benim görüşüm doğru, diğerleri yanlış iddiası terk edilmelidir.